
Monitoring finansiranja referendumske kampanje

Izdavač:
Centar za monitoring CEMI

Za izdavača:
Zlatko Vujović

Hercegovačka 49/II, 81 000 Podgorica
tel: +381 81 665 169
fax: +381 81 665 170
www.cemi.cg.yu

Autori:
Zlatko Vujović, izvršni direktor Centra za monitoring
Branko Bošković, projekt menadžer Centra za monitoring
Ida Ferdinandi, projekt menadžer Centra za monitoring

Lektura:
Jelena Šušanj

Dizajn i prelom:
Studio MOUSE - Podgorica

Štampa:
Grafo Zeta - Podgorica

Tiraž:
500

Ova inicijativa je sprovedena uz podršku američkog naroda preko Američke Agencije za međunarodni razvoj (USAID). Crnogorski Program javnog zastupanja (MAP) sprovodi Američki ORT. USAID je vodeća agencija Američke vlade za međunarodnu pomoć.

Sadržaj

Predgovor

1.	Analiza pravnog okvira finansiranja referendumske kampanje (Zlatko Vujović)	9
2.	Izvještavanje o utrošenim sredstvima za referendumsku kampanju (Branko Bošković)	21
3.	Stavovi javnosti (Ida Ferdinandi)	37
4.	Izvještaji o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju	57
5.	Zakon o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore, Memorandum o saradnji između Odbora za finansiranje referendumske kampanje i Centra za monitoring	99
6.	O CEMI-ju	115

Predgovor

Kao nastavak napora da se podigne nivo transparentnosti u oblasti finansiranja političkih partija, CEMI je, podržan od strane USAID, USAID ORT-a, sproveo projekat čiji je cilj bio monitoring finansiranja referendum-ske kampanje.

Finansiranje političkih partija nalazi se u fokusu CEMI-jevih aktivnosti već više od pet godina, a referendumska regulativa uslovila je da su upravo partije nosioci referendum-ske kampanje i jedini korisnici budžetskih sredstava namijenjenih u tu svrhu.

Stoga ne čudi namjera naše organizacije da sprovede sveobuhvatnu akciju koja bi trebalo građanima da učini dostupnim informacije kako su partije prikupile i raspolagale sredstvima tokom referendum-ske kampanje.

CEMI je, uz podršku USAID, USAID ORT-a, te Norveške narodne pomoći i Fondacije Institut za otvoreno društvo, izradio prijedlog i zastupao inicijativu građana, koja je dovela do usvajanja Zakona o finansiranju političkih partija, čije su odredbe većim dijelom i korišćene u dijelu Zakona o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore koji se odnosi na finansiranje referendum-ske kampanje.

Publikacija se sastoji iz pet djelova.

Prvi predstavlja komentar pravnog okvira. Ovdje je, prije svega, riječ o analizi dijela Zakona o referendumu koji se odnosi na finansiranje referendum-a, a preuzima dio odredbi Zakona o finansiranju političkih partija.

Drugi dio sadrži komentar implementacije propisa koji se odnose na finansiranje referendum-ske kampanje. Komentar je urađen na osnovu podataka do kojih je tim Centra za monitoring došao praćenjem kampanje. Zahvaljujući rezultatima monitoringa marketinga koji je sproveo PR centar i na osnovu nalaza sa terena, projektni tim je mogao da uporedi relevantnost predatih izvještaja od strane političkih partija.

Treći dio sadrži rezultate istraživanja i analizu stavova građana o finansiranju referendumske kampanje. Istraživanje je sprovedeno metodom telefonskog istraživanja (CATI) od strane PR centra.

Četvrti dio sadrži pregled izvještaja koje su subjekti referendumske kampanje podnijeli Republičkoj referendumskoj komisiji i Odboru za finansiranje referendumske kampanje.

S obzirom na to da RRK nije objavila, u skladu sa zakonskom obavezom, izvještaje koje su subjekti podnijeli, ova publikacija uz internet prezentaciju CEMI-ja predstavlja jedino mjesto gdje zainteresovani mogu saznati ove podatke.

Peti dio sadrži tekst Zakona o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore, kojim je regulisano pitanje finansiranja kampanje, i memorandum o saradnji između Odbora za finansiranje referendumske kampanje i Centra za monitoring.

CEMI želi da se posebno zahvali parlamentarnom Odboru za finansiranje referendumske kampanje, prvenstveno njegovom predsjedniku Aleksandru Damjanoviću i sekretaru Gagi Gegaju, na saradnji tokom trajanja projekta.

Zlatko Vujović
Koordinator projekta

I dio

***Analiza pravnog okvira
finansiranja
referendumskih kampanja***

1. Uvod

Dio Zakona o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore odnosi se na uslove finansiranja troškova referendumu. Riječ je o glavi V ovog zakona. Odredbe o finansiranju tretiraju nekoliko pitanja:

1. sredstva za sprovođenje referendumu;
2. državne subvencije za finansiranje referendumske kampanje obje referendumske opcije;
3. sredstva iz privatnih izvora za finansiranje referendumske kampanje;
4. organi za kontrolu poštovanja pravila o finansiranju referendumske kampanje;
5. izvještavanje o utrošenim sredstvima;
6. kaznene odredbe.

Dio ovog zakonskog teksta koji se odnosi na pitanja finansiranja i njegove kontrole ne odgovara na brojne izazove koje ova oblast nameće. Zakonodavac se, prije svega, vodio interesima partijskih elita i njihovom namjerom da se što veća sredstva opredijele za ovu priliku, uza što manje mehanizama kontrole.

2. Sredstva za sprovođenje referendumu

Pitanju sredstava za sprovođenje izbora posvećuje se samo jedan stav člana 34, u kome se kaže da "sredstva za sprovođenje referendumu obezbjeđuju se iz budžeta". Nažalost, nijesu precizno propisane nadležnosti i obaveze izvještavanja RRK i ORK, tako da danas nijesmo u mogućnosti da analiziramo njihov učinak.

3. Državne subvencije za finansiranje referendumske kampanje obje referendumsko općije

3.1 Subjekti kampanje

Većina rješenja sadržanih u ovom zakonskom tekstu preuzeta je iz Zakona o finansiranju političkih partija. Nažalost, zakonodavac je propisao da samo političke partije sa parlamentarnim statusom na republičkom nivou imaju pravo na budžetska sredstva. Oni su mogli da koriste ta sredstva bez obaveze da sprovode kampanju.

Prilikom određivanja subjekata kampanje osnovno pitanje koje se postavilo jeste kako utvrditi legitimne nosioce kampanje. Kada to pitanje postavimo u predizbornoj kampanji, onda je riječ o nosiocima potvrđenih izbornih lista. CEMI je smatrao da je potrebno obaviti registraciju učesnika, koji ne moraju biti isključivo političke partije. Da bi pravno ili fizičko lice steklo pravo da učestvuje u kampanji kao nosilac aktivnosti te pravo na dobijanje sredstava iz budžeta, potrebno je da potvrdi svoj legitimitet.

U ovom složenom slučaju, CEMI je predlagao da uslov za takav status treba da predstavlja obezbjeđenje **500 do 1.000 ovjerene izjave birača**. Važno je naglasiti razliku između prikupljenog potpisa i ovjerene izjave.

Institut potpisa birača je u velikoj mjeri zloupotrijebljen od strane političkih partija, kojima su dostupni podaci iz Centralnog biračkog spiska i koje falsifikuju potpise birača, služeći se dostupnim podacima. Posljednji slučaj koji to potvrđuje desio se krajem 2005. godine, kada je dio birača sa Cetinja osporio validnost potpisa kojima je Građanska partija ispunila uslov za svoju izbornu listu na lokalnim izborima. Birač bi u okviru jednog referendumskog procesa mogao da da podršku samo jedanput, birajući jednog od registrovanih subjekata.

CEMI je, predlažući crnogorskom Parlamentu Zakon o političkim partijama, uveo institut ovjerene izjave, tako da je sada za registraciju političke stranke neophodno 200 izjava ovjerena u sudu, čime se izbjegavaju moguće zloupotrebe. (Na prijedlog CEMI-ja Parlament je u martu 2004. usvojio ovaj

zakon.) Putem uvođenja ovog instituta legitimisali bi se učesnici referendumskog procesa.

Ovaj prijedlog je upućen Miroslavu Lajčaku tokom sastanka sa predstnikom CEMI-ja, ali nažalost nije prihvaćen u zakonskom tekstu.

3.2 Raspodjela sredstava subjektima kampanje

Zakon uopšte ne tretira pitanje raspodjele sredstava unutar blokova. Naime, članom 34 propisana je obaveza države da će se referendumskim blokovima „staviti na raspolaganje iz budžetskih sredstava najkasnije tri dana od dana donošenja odluke o raspisivanju referenduma, u svrhu finansiranja referendumske kampanje obje referendumske opcije (po 1 000 000 eura za referendumsku opciju)“. Blokovima je ostavljeno da se sami dogovore o kriterijuma raspodjele sredstava unutar blokova.

Unutar suverenističkog bloka dogovoren je da i Građanska partija i Demokratski savez u Crnoj Gori dobiju odvojena sredstva iz sume namjenjene ovom referendumskom bloku. Unionistički blok je u potpunosti nastupao jedinstveno, čak i po ovom pitanju. CEMI je smatrao da, pored političkih partija, treba omogućiti i drugim subjektima pravo na ista sredstva. Kada je riječ o raspodjeli, CEMI je gospodinu Lajčaku predložio poseban model raspodjele.

3.3 Prijedlog modela raspodjele budžetskih sredstava

Za budžetska sredstva imali bi pravo da apliciraju isključivo registrovani subjekti. *Subjekti bi se morali registrovati za koju su stranu u referendumskom procesu.*

Pri raspodjeli pratili bi se postojeći principi važećeg Zakona o finansiranju političkih partija, koji je na prijedlog CEMI-ja usvojen u martu 2004. godine. Iako su političke partije Zakon promijenile u značajnom mjeri putem konsenzusa nekoliko mjeseci nakon početka njegove primjene i time ograničile njegove pozitivne efekte, on može predstavljati dobru polaznu osnovu za regulisanje finansijskog aspekta referendumske kampanje.

Ako bi se iz budžeta izdvojila ista suma kao i za parlamentarne izbore, 0,4% ukupnih budžetskih sredstava, riječ je, apsolutno izraženo, o 2.075.672,7 €.

Sredstva bi se raspodjeljivala u dva kruga.

U prvom bi se referendumskim stranama podijelilo 20% budžetske sume, na dva jednakna dijela.

I krug raspodjele

Sredstva bi svaka strana raspodijelila na jednake djelove svim svojim registrovanim subjektima.

II krug raspodjele sredstava

Nakon okončane referendumskih kampanja, a na osnovu ostvarenih rezultata, utvrđuje se učešće u preostaloj sumi od 80% opredijeljenih sredstava iz budžeta, za obje strane.

Svaka strana dobija dio od preostalih 80%, zavisno od procenta birača koji su je podržali.

Subjekti koji su se registrovali unutar strana dijeli sredstva dobijena iz drugog kruga raspodjele shodno procentualnom učešću broja ovjerenih izjava birača koje su prikupili, u ukupnoj masi prikupljenih izjava te referendumskih strana.

Model raspodjele sredstava						
	Strana ZA		Strana PROTIV		Ukupno	
I krug raspodjele	%	Apsolutni iznos u €	%	Apsolutni iznos €	%	Apsolutni iznos
I krug raspodjele	10	207 567.27	10	207 567.27	20	415 134.54
II krug raspodjele					80	1 660 538.2

Primjer:

Iz budžeta se izdvaja 2 075 672.7 eura.

I krug raspodjele

U prvom krugu se raspodjeljuje 415 134.54 eura.

Obje strane dobijaju po 207 567.27 eura.

Sredstva od 207 567.27 eura dijele se na jednake djelove svim registriranim subjektima unutar označenih strana. Ako je na objema stranama registrirano po 5 subjekata, svaki od njih će dobiti iznos od 41 513.45 eura.

II krug raspodjele sredstava

Pod pretpostavkom da su obje strane ostvarile podršku od 50% izašlih birača, u ovom krugu se raspodjeljuje 1 660 538.2, prvo na dvije strane po 830 269.1 €, a zatim unutar strana.

<i>Model za raspodjelu jedne strane</i>					
<i>Subjekat</i>	<i>Apsolutni iznosi raspodijeljeni prije referendumu</i>	<i>Broj ovjerenih izjava</i>	<i>Učešće u ukupnom broju sakupljenih izjava (%)</i>	<i>Apsolutni iznosi Drugi krug raspodjele (€)</i>	<i>Ukupan iznos sredstava</i>
A	41 513.45	10 000	57.14	474 415.76	515 929.21
B	41 513.45	5 000	28.57	237 207.88	278 721.33
C	41 513.45	1 000	5.71	47 408.36	88 921.81
D	41 513.45	500	2.87	23 828.72	65 342.17
E	41 513.45	1000	5.71	47 408.36	88 921.81
Ukupno	207 567.27	17 500	100%	830 269.1	1 037 836.33

Model je postavljen pod pretpostavkom da procenat izlaznosti ne utiče na visinu budžetskih izdvajanja (vidi 3.4)

Druga tranša bi se refundirala tek nakon podnošenja **izvještaja ovlašćenog revizora**, koji će izvršiti kontrolu posebnog računa koji će svaki od subjekata otvoriti za ovu svrhu. Sredstva će biti isplaćena samo do onog iznosa do kojeg revizorska kontrola utvrđi da su realno utrošena poslovanjem preko posebnog računa. Ukoliko je predviđeno više nego što je utrošeno prema izvještaju ovlašćenog revizora, sredstva se vraćaju u budžet.

Zakon bi predviđao brojne kontrolne mehanizme i ograničavajuće okvire za iznose dozvoljenih donacija od strane fizičkih i pravnih lica, kao i ukupan iznos koji je dozvoljen da se utroši tokom kampanje.

3.4 Uticaj procenta izlaznosti na visinu budžetskih izdvajanja

Jedno od pitanja jeste što će se desiti ukoliko ključni akteri jedne strane bojkotuju proces. Da li je moguće da fiktivni subjekti dobiju sredstva namijenjena toj strani ili da jedna strana dobije gotovo cijelokupan novac namijenjen kampanji?

Jedno od rješenja koje bi se moglo uvesti jeste da dio zakonom određenog iznosa bude realizovan i podijeljen učesnicima kampanje u percentu odziva birača. To znači da Zakon propisuje maksimalni iznos koji se može opredijeliti iz budžeta, a isti iznos je vezan za 100% učešća biračkog tijela, što je faktički nemoguća situacija.

Ovim uslovom bi bila vezana isključivo sredstva iz drugog kruga raspodjele.

Ukoliko bi na referendum, uslijed mogućeg bojkota, izašlo, recimo, 52%, budžetom opredijeljena sredstva za drugi krug raspodjele realizovala bi se u tom omjeru (ako je riječ o sumi od 1 660 538,2, koja predstavlja 80% ukupnih budžetskih izdvajanja: $1\ 660\ 538,2 \times 52\% = 863\ 479,86 \text{ €}$).

Na ovaj način bi se spriječila zloupotreba budžetskih sredstava uslijed mogućeg potpunog ili djelimičnog bojkota jedne strane.

Predloženo rješenje bi djelovalo kao podsticajni faktor učešću građana u referendumskom procesu, i pojačalo legitimitet donešenih odluka.

Nažalost, predloženi model nije prihvaćen, već je jednostavno ovo pitanje ostalo nedefinisano.

4. Sredstva iz privatnih izvora za finansiranje referendumske kampanje

Zakonom je takođe predviđena mogućnost da i blokovi prikupljaju sredstva iz budžeta. Naime, ovdje je preuzeto rješenje iz ZFPP. Zakon propisuje mogućnost da „subjekti iz stava 3 ovog člana mogu primati i sredstva iz privatnih izvora od pravnih i fizičkih lica, čiji ukupan iznos ne može premašiti sumu propisanu odredbama Zakona o finansiranju političkih partija koje se

odnose na ova sredstva. Identitet donatora koji ulažu sredstva iz privatnih izvora biće objavljen.

Ako donacija iz privatnih izvora premaši iznos iz stava 4 ovog člana, ostatak sredstava će se vratiti donatoru¹. Značajna izmjena jeste da se sredstva, ukoliko prikupljena iz privatnih izvora premaše dozvoljeni iznos, vraćaju donatoru, a ne ostaju političkoj partiji, kako to propisuje ZFPP. Međutim, ostaje nejasno kako bi se utvrdilo koja donacija treba da se vrati, a koje donacije ostaju u dozvoljenoj sumi.

5. Organi za kontrolu poštovanja pravila o finansiranju referendumske kampanje

Zakon je propisao da kontrolu finansiranja referendumske kampanje sprovode RRK i parlamentarni Odbor za finansiranje referendumske kampanje. Odbor se sastojao od „šest članova imenovanih po principu jednakih zastupljenosti obje referendumskih opcija.“

Skupština iz reda članova imenuje predsjednika i sekretara Odbora koji su iz različitih referendumskih opcija.² Zakon propisuje i da se „predsjednik Odbora imenuje na predlog opcije za očuvanje državne zajednice Srbija i Crna Gora“.

RRK je imala obavezu da Izvještaj o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju objavi u „Službenom listu Republike Crne Gore“, na web sajtu Referendumskog komisije i u dnevnom listu koji izlazi u Republici Crnoj Gori.

Pored RRK, Odbor je imao obavezu da „raspodjeljuje budžetska sredstva za finansiranje referendumske kampanje u jednakim iznosima objema referendumskim opcijama;

- vrši monitoring troškova referendumske kampanje;
- prati ostvarivanje principa nepristrasnog finansiranja obje referendumskih opcija, uvidom u postupanje, akte i radnje državnih organa, organa lokalne samouprave i drugih organa i organizacija, javnih preduzeća

¹ Član 34, stav 4, Zakona o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore.

² Isto, član 12, stav 3.

i ustanova i privrednih društava u kojima država ima većinsko ili odlučujuće učešće u vlasništvu, u skladu sa zakonom;

- blagovremeno reaguje na zloupotrebe državnih resursa za vrijeme referendumske kampanje, podnošenjem prijava nadležnim organima i prigovora ovlašćenim posmatračima u vezi uočenih protivpravnih radnji i postupanja u finansiranju referendumske kampanje“. Sam sastav odbora ugrožavao je kvalitet njegovog rada. Kao što se da lako zaključiti, nijesu stvorene prepostavke da ovaj organ ima nezavisnu poziciju, s obzirom na to da je sastavljen po partijskom ključu.

Odbor je na kraju usvojio izvještaje koje su subjekti kampanje podnijeli, za razliku od RRK, za koju je Zakon propisao da prestaje sa radom trenutkom konstatovanja rezultata referendumu u Skupštini Republike Crne Gore.³ Usljed postojanja ovakve odredbe, ona nije mogla da ispunи svoje obaveze vezane za oblast finansiranja referendumske kampanje, tako da nije⁴ objavila izvještaje koje su blokovi podnijeli. Na taj način su građani ostali uskraćeni za ove informacije, čija je obaveza objavljivanja jasno istaknuta Zakonom.

5. Izvještavanje o utrošenim sredstvima

Zakon preuzima dio odredbi ZFPP, koji precizira obavezu podnošenja izvještaja u propisanoj formi. „Precizan izvještaj o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju se sastavlja i dostavlja u roku od 30 dana od dana referendumu Referendumskoj komisiji i Odboru.“ Kao i u slučaju ZFPP, „sadržaj, odnosno obrazac izvještaja iz stava 1 ovog člana propisuje ministar finansija“⁵ Nažalost, odredbe koje se odnose na izvještavanje nepotpuno regulišu ovu materiju. Nije prihvaćen prijedlog CEMI-ja da se uvede obavezna revizija.

CEMI je predlagao da izvještaje blokova, prije slanja RIK-u, ovjere ovlašćeni revizori. Imajući u vidu da su blokovi dobili izuzetno visoka sredstva iz budžeta, ne bi postojala opasnost da je to za njih preveliko finansijsko opterećenje. Nažalost, ovaj prijedlog upućen gospodinu Lajčaku nije bio prihvatljiv, te je ta odredba izostala iz zakonskog teksta.

³ Isto.

⁴ Isto, član 41, stav 1.

⁵ Isto, član 41, stav 2.

6. Kaznene odredbe

Kaznenim odredbama su dosta neprecizno propisane obaveze za ovlašćene predstavnike blokova i blokove kao pravna lica. Zakon ne poznaje ni kazne za Republičku, odnosno, opštinske referendumske komisije. Dosadašnja praksa u implementaciji ZFPP pokazala je da pomenuti subjekti nijesu postupali u skladu sa Zakonom u pogledu prosljeđivanja i objavljivanja izvještaja o sredstvima utrošenim za izbornu kampanju političkih partija.

Kao razlog takvog ponašanja, Republička izborna komisija, ali i opštinske izborne komisije više puta su navodile nedostatak tehničkih i finansijskih sredstava, ali i drugačije tumačenje Zakonom propisanih obaveza u pogledu objavljivanja pomenutih izvještaja.

Smatramo da bi uvođenje kaznenih odredbi za referendumskе organe bilo stimulativnog djelovanja kada je u pitanju poštovanje zakonskih obaveza od strane ovih subjekata.

Neispunjavanje svih obaveza, kako od strane partija tako i drugih subjekata, treba da prate odgovarajuće sankcije.

Činjenica da je RRK prestala sa radom prije nego što je ispunila Zakonom propisane obaveze jasno govori o odnosu ovog organa, kao i propustima zakonodavca prilikom izrade ovog zakona.

Zaključak

Odredbe o finansiranju referendumskе kampanje u velikoj mjeri predstavljaju nekoliko koraka nazad kada govorimo o finansijskom izvještavanju političkih partija. Zakonodavac motivisan željom da političke partije budu dovoljno stimulisane da uzmu učešća u referendumskom procesu nije vodio računa o drugim pitanjima, koja su bila o značaju za povećanje nivoa transparentnosti u finansiranju političkih partija.

Vraćeno je rješenje iz ZFPS iz 1997. godine, kojim je propisano da kontrolu vrši skupštinski odbor sastavljen od predstavnika političkih partija, čime su dodatno relativizovani propisani mehanizmi kontrole. Nakon uvođenja ovakvog rješenja, za očekivati je bilo da Odbor neće problemati-

zovati određene propuste u izradi izvještaja, već će oni biti prihvaćeni bez provjera navoda.

U svakom slučaju, Odbor je predstavljao prvi aktivni pokušaj da se sprovede makar deklarativna kontrola. Odbor je, uza sva ograničenja, dao značajan doprinos, za razliku od RRK, koja je prestala sa radom prije okončanja rokova za podnošenje izvještaja, tako da nijesu ispoštovane zakonske obaveze.

Zakon je, nakon donošenja novog ustava, potrebno izmijeniti, regulišući različite oblike organizovanja referendumskog izjašnjavanja u skladu sa Ustavom, a ne samo pitanje državnog statusa.

Odredbe o finansiranju subjekata kampanje treba usaglasiti sa međunarodnim iskustvima, poštujući osnovne principe i standarde koji vladaju u oblasti finansiranja političkih partija.

II dio

*Izvještavanje o utrošenim
sredstvima za referendumsku
kampanju*

1. Komentar Izvještaja o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju

Prije usvajanja Zakona o državno-pravnom statusu RCG političke partije su napravile dogovor da se za referendumsku kampanju dodijele sredstva u visini od po 1 000 000 eura blokovima pojedinačno. Ovo je kasnije i uvršteno u zakonski tekst, s tim što je zadržana i odredba Zakona o finansiranju političkih partija da partije mogu dobiti 40% od ove sume na osnovu donacija, što znači još 400 000 eura. Milion i četiristo hiljada eura je, dakle, ukupan iznos kojim su dva bloka koji su bili subjekti referendumske kampanje imali na raspolaganju. Mjesec dana od dana održavanja referendumu bio je rok za dostavljanje Izvještaja o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju, što su svi koji su imali obavezu da urade i ispoštovati. To su bili: Blok za nezavisnu Crnu Goru, Blok za zajedničku državu, Građanska partija i Demokratski savez u Crnoj Gori.

Građanska partija podnijela je specifičan izvještaj, jer redovni rashodi ove političke partije, u smislu reklamiranja, spotova, publikacija, marketinga i sl. iznose nepunih 5% od ukupno dobijene sume od 40.000 €, dakle skoro 2.000 €. Ostatak sredstava od 37.983,46 € vodi se pod stavkom *ostali rashodi*, odnosno kao troškovi aktivista na terenu. Ako se pogledaju izvodi za promet i stanje računa Građanske partije, ovo zaista i jeste činjenično stanje, jer se najveći broj transakcija „odliva sa računa“ vodi pod stavkom „druga lična primanja“, pri čemu nema dalje kontrole trošenja ovih sredstava. Stoga se ovakav izvještaj bitno razlikuje od ostalih, ali je činjenica da prikazuje stanje onakvo kakvo i jeste, dakle da su sredstva podizana direktno sa računa, tj. da je veoma mali broj transakcija kojima se vrše uplate preduzećima, agencijama, pojedincima i sl.

Demokratski savez u Crnoj Gori je od svih obaveza propisanih Zakonom o referendumu o državno-pravnom statusu RCG ispunio najvažniju – podnijet je Izvještaj o prihodima i rashodima za referendumsku kampanju, ali to je jedina ispunjena obaveza. Ovo treba naglasiti zato što ova politička partija nije čak ni ispunila obrazac propisan za ovu svrhu, niti su dobijeni izvodi za promet i stanje računa, pa je nemoguće utvrditi da li je „izvještaj“ ove partije zaista korektan. Rashodi su samo taksativno nabrojani, a iznosi koji su navedeni nijesu primjereni stvarnoj veličini teritorije Crne Gore. Prema izvještaju DSCG, za troškove puta i transporta u zemlji za manje od dva mjeseca kampanje potrošeno je 12.076,34 €, a za troškove energije i goriva 7.883 €.

Blok za nezavisnu Crnu Goru dostavio je kompletan izvještaj sa svim izvodima za promet i stanje računa, pa se na osnovu toga može vidjeti i način odlivanja sredstava sa računa. Sa istog, glavnog računa, svoje transakcije su vršili i Socijaldemokratska partija Crne Gore, Demokratska zajednica Muslimana Bošnjaka u Crnoj Gori, Hrvatska građanska inicijativa, Bošnjačka stranka. Ove političke partije bile su subjekti referendumske kampanje, pa su imali pravo na finansijska sredstva, ali visina sredstava je određena u okviru samog bloka, tj. dogovorom partija.

Kada su u pitanju transakcije sa glavnog računa vršene u ime Bloka za nezavisnu Crnu Goru, može se vidjeti da su najveći broj transakcija uplate na račun pravnim licima, ali da postoji određeni broj slučajeva kada je novac podizan u gotovini, oko 100.000 €, što i nije veliki iznos ako se uzme u obzir da su raspoloživa sredstva na ovom računu bila oko 1.300.000 € (po 40.000 eura dobili su GP i DSCG). Činjenica je da se dio sredstava isplaćuje direktno fizičkim licima, npr. za honorare, ali ovakav način trošenja sredstava treba izbjegći kako bi se izbjegle finansijske manipulacije.

Što se tiče Socijaldemokratske partije, tj. transakcija koje je vršila ova partija, radi se o direktnim uplatama firmama, dakle zna se put sredstava, odnosno svrha. Ovo je pravilan način trošenja sredstava zato što se vidi kome su sredstva uplaćena.

Ako se pogledaju izvodi Demokratske zajednice Muslimana Bošnjaka u Crnoj Gori, nije teško uočiti da su kompletna sredstva, u iznosu od 20.000 eura, koliko je ova partija dobila za kampanju, podizana u gotovini, pa se ni ne zna gdje su ova sredstva završila, odnosno u koje su svrhe potrošena.

Hrvatska građanska inicijativa je oko 2/3 sredstava podigla u gotovini, dok je ostali dio uplaćen firmama za troškove kampanje. Kao i u prethodnom slučaju, na osnovu priloženih dokumenata ne može se utvrditi krajnje odredište novca koji je uzet sa računa u gotovini. Isti je slučaj i sa

Bošnjačkom strankom, samo što je ova partija mali dio sredstava uplatila direktno na račun nekom pravnom licu.

Blok za zajednicu nešto drugačije je trošio sredstva, a odmah se može primijetiti iznos naveden u rashodima za promotivne skupove (635.764,71 eura), što u poređenju sa iznosom koji je naveden u izvještaju Bloka za nezavisnost (285 831,22 €) skoro duplo više. Ko je pratio kampanju, odnosno promotivne skupove, mogao je primijetiti da su promotivni skupovi Bloka za nezavisnost bili organizovani tako da je im je trebalo više sredstava nego Bloku za zajedničku državu. Infrastruktura je bila skupljaa, pa je začuđujući podatak Bloka za zajednicu u odnosu na podatak drugog bloka. Govoreći o transakcijama sa računa ovog bloka, skoro 500.000 € podignuto je u gotovini, dakle više od 1/3 ukupno prikupljenih sredstava za kampanju. Ovakvo trošenje sredstava ne osigurava korektno vođenje rashoda, iz već pomenutih razloga, i onemogućava praćenje toka sredstava. Na osnovu izvoda o promjenama i stanju računa dva bloka, vidi se da je Blok za zajednicu gotovo pet puta više sredstava podigao u gotovini, što u ukupnom iznosu zaista jeste velika razlika.

Na osnovu gore navedenih podataka može se zaključiti da je Blok za nezavisnost, pri čemu treba naglasiti da se ne misli na podatke koje su prezentirali Građanska partija, Demokratski savez u Crnoj gori, kao i partije koje su vršile transakcije sa glavnog računa, dosljednije od Bloka za državnu zajednicu ispoštovao zakonske odredbe koje se tiču finansiranja referendumske kampanje, posebno u dijelu koji se odnosi na izvještaje o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za kampanju.

2. Monitoring oglašavanja u sredstvima javnog informisanja

2.1. Izvještaj o monitoringu oglašavanja u referendumskoj kampanji

Kao što je već pomenuto, jedna od najznačajnijih aktivnosti projekta bila je monitoring marketinga učesnika referendumskе kampanje, odnosno monitoring oglašavanja u sredstvima javnog informisanja. Na ovaj način dobijeni su makar približni iznosi sredstava koje su učesnici referendumskе kampanje, tj. dva bloka, utrošili u ove svrhe. Ovo je i jedan od osnovnih ciljeva

ovog dijela projekta, jer se dobija realna slika o visini sredstava izdvojenih za marketing ali se mora naglasiti da se u obzir nijesu uzimali eventualni ugovori, dogovoreni popusti i sl. ako su postojali između blokova, već su korišćeni zvanični cjenovnici, koji su dobijeni od medija, a na osnovu kojih su i utvrđeni konačni iznosi. Takođe, istraživanjem nijesu obuhvaćeni lokalni mediji niti radio stanice. Razlog je što je metodologija bila takva da je bilo nemoguće uključiti gore navedene podatke, jer je svakodnevno moguće bilo pratiti samo televizijske kanale koji postoje na republičkom nivou, a usmeni dogovori, ukoliko ih je bilo, o popustu između medija i blokova nijesu dostupni javnosti.

2.2 Metodologija

Samo istraživanje rađeno je tako što je tim PR centra zadužen za monitoring marketinga svakog dana tokom referendumske kampanje radio monitoring marketinga pa je dobijena slika o zastupljenosti dva bloka u marketingu medija, kako štampanih tako i elektronskih. Govoreći o štampanim medijima, u obzir se uzimala zakupljena površina, dok je kod elektronskih medija u pitanju vrijeme trajanja samog reklamnog spota ili druge vrste zakupljenog medijskog prostora u marketingu medija. U tabelama koje slijede može se tačno vidjeti zastupljenost blokova, pojedinačno po medijima, kao i pojedinačan iznos sredstava po medijima, dakle koliko je koštalo oglašavanje u svakom mediju posebno. Na ovaj način dobijeni su tačni iznosi, tj. visina sredstava koja bi blokovi trebalo da potroše da je marketing plaćen po zvaničnim cijenama bez popusta ili ugovora kojima bi im bile smanjene cijene. Takođe, u obzir, svakako, nijesu mogli biti uzeti eventualni usmeni dogovori i blokova.

Blok za zajednicu angažovao je za referendumsku kampanju agenciju Incognito, koja je bila zadužena za kompletan posao koji se tiče marketinga, od izrade plakata, rješenja za bilborde i reklame do izrade ostalog marketinškog materijala. Blok za nezavisnost je sam odradio kompletan posao oko marketinga, odnosno nije bila angažovana posebna agencija za marketinške usluge.

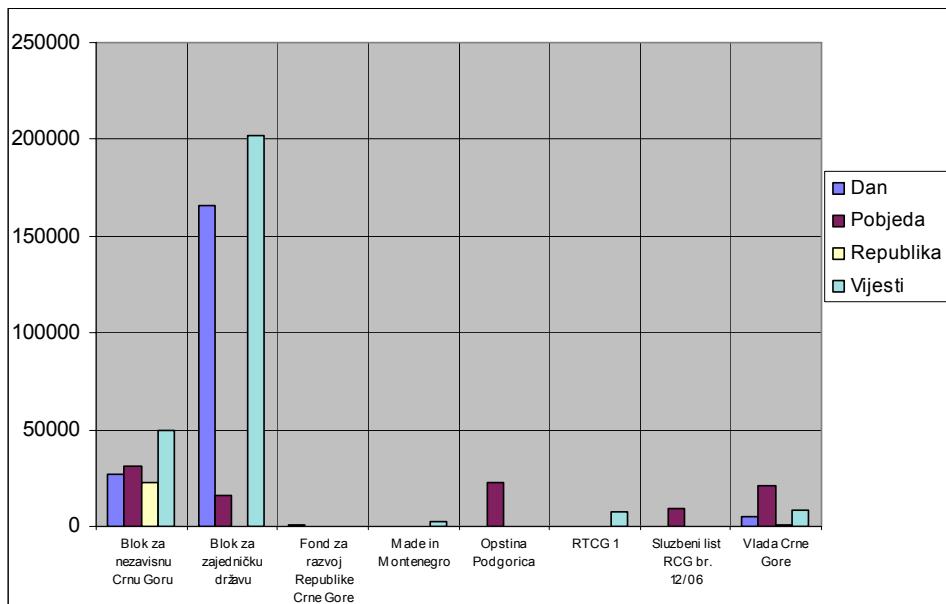
Poseban dio u okviru ovog dijela je i monitoring oglašavanja na bilbordima. Uključivanje i ovog vida marketinga urađeno je iz razloga što su blokovi zakupili veliki broj bilborda, za šta su opet morala biti izdvojena određena sredstva. U saradnji sa Odborom za finansiranje referendumske kampanje od dva bloka su dobijeni ugovori sa agencijama koje izdaju prostor

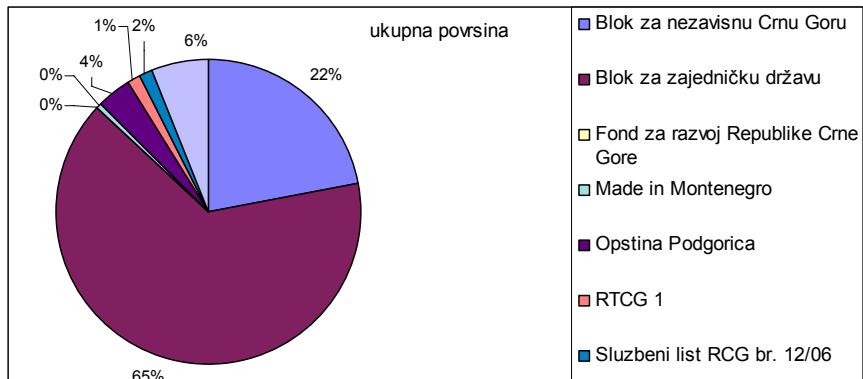
na bilbordima, pa su cifre koje se navode u istraživanju u stvari iznosi koji stoje na ugovorima blokova i agencija.

Sljedeće tabele prikazuju gore navedene podatke:

Ukupna površina zakupljena u štampanim medijima tokom referendumske kampanje:

OGLAŠIVAČ	Dan	Pobjeda	Republika	Vijesti	ukupna površina
Blok za nezavisnu Crnu Goru	26869	30926	22886	49754	130435
Blok za zajedničku državu	165486	15680	0	202169	383335
Fond za razvoj Republike Crne Gore	1064	0	0	0	1064
Made in Montenegro	0	0	0	2313	2313
Opština Podgorica	0	22400	0	0	22400
RTCG 1	0	0	0	7199	7199
Službeni list RCG br. 12/06	0	8960	0	0	8960
Vlada Crne Gore	4864	21280	1120	8733	35997

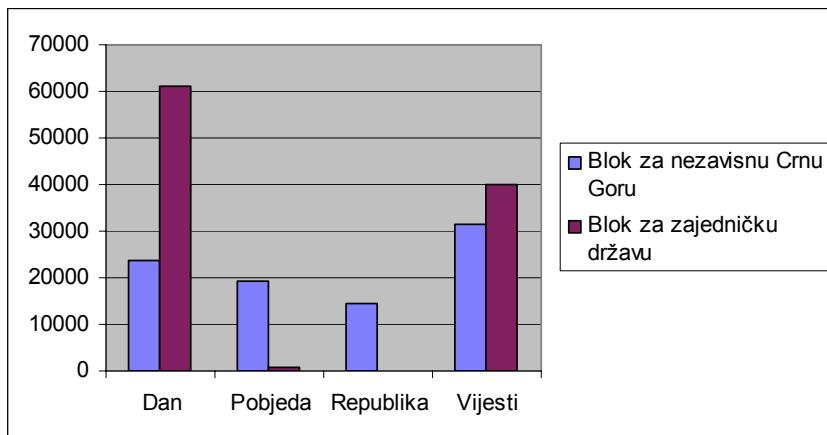

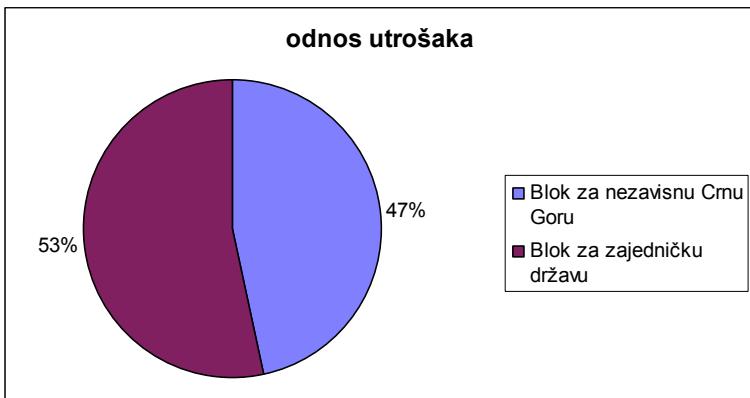
U gore navedenim tabelama, pored dva bloka, mogu se naći i drugi oglašivači u štampanim medijima, a u cilju pokazivanja kolika je njihova zastupljenost tokom referendumskog kampanje u ovim medijima.

Ukupno utrošena sredstva za marketing u štampanim medijima:

OGLAŠIVAČ	Vijesti	Dan	Pobjeda	Republika	ukupni utrošak
Blok za nezavisnu Crnu Goru	31326	23880	19300	14398	88904
Blok za zajedničku državu	40109	61007	800		101916

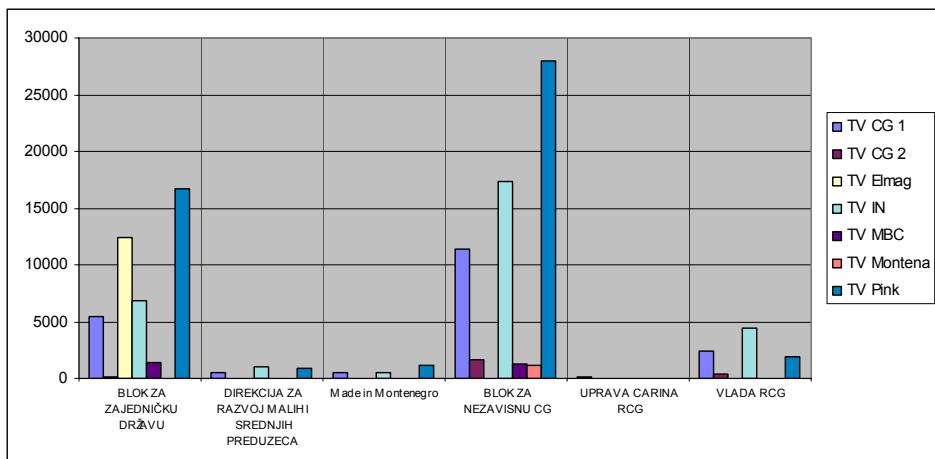
Iz tabele se vidi da je po ovom istraživanju Blok za nezavisnu Crnu Goru utrošio 88.904 € za marketing u ovim medijima, dok je utrošak Bloka za zajedničku državu nešto veći i iznosi 101.916 €.

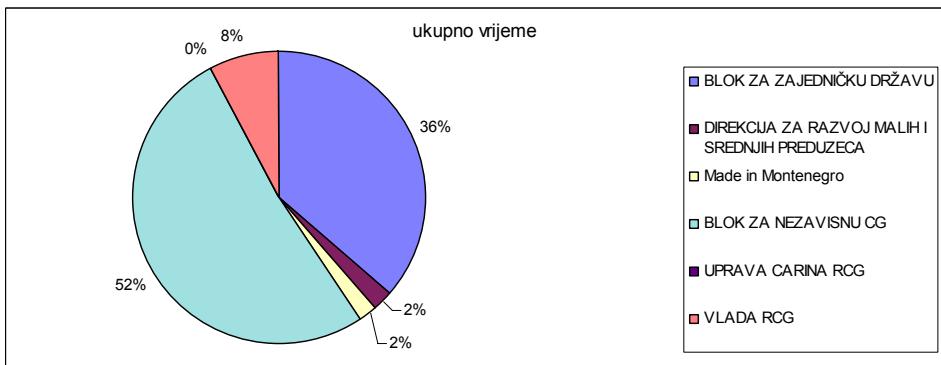

Vremenska zastupljenost u marketingu elektronskih medija:

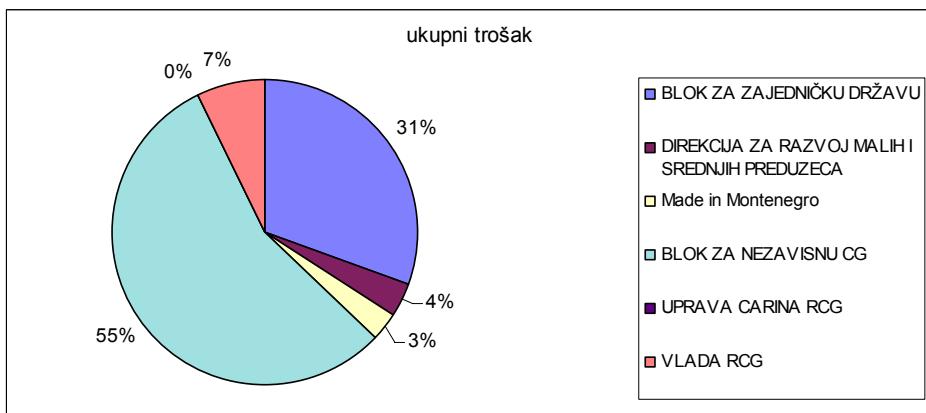
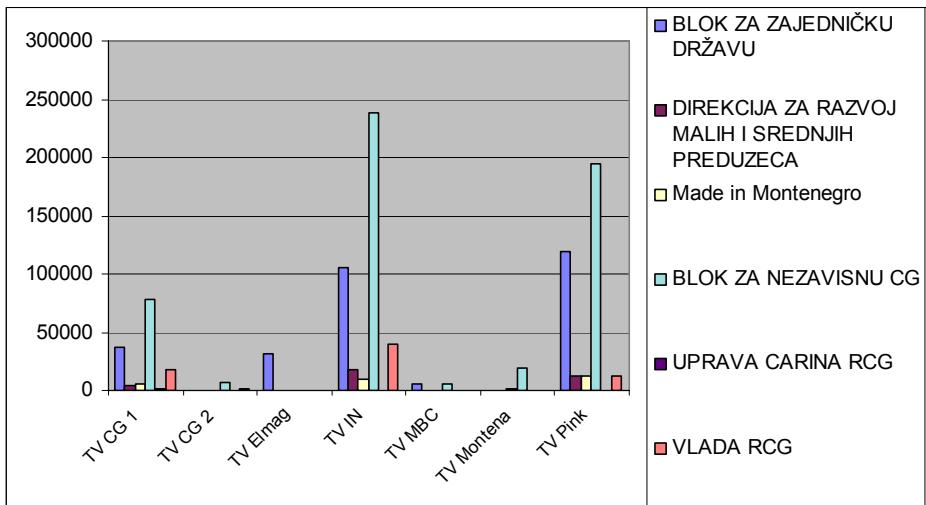
proizvod	TV CG 1	TV CG 2	TV Elmag	TV IN	TV MBC	TV Montena	TV Pink	ukupno vrijeme
Blok za zajedničku državu	5491	159	12379	6849	1358		16694	42930
Direkcija za razvoj malih i srednjih preduzeca	519	60		1062			900	2541
Made in Montenegro	555			545		59	1140	2299
Blok za nezavisnu CG	11344	1696		17287	1264	1099	27984	60674
Uprava carina RCG	143							143
Vlada RCG	2420	320		4468			1840	9048

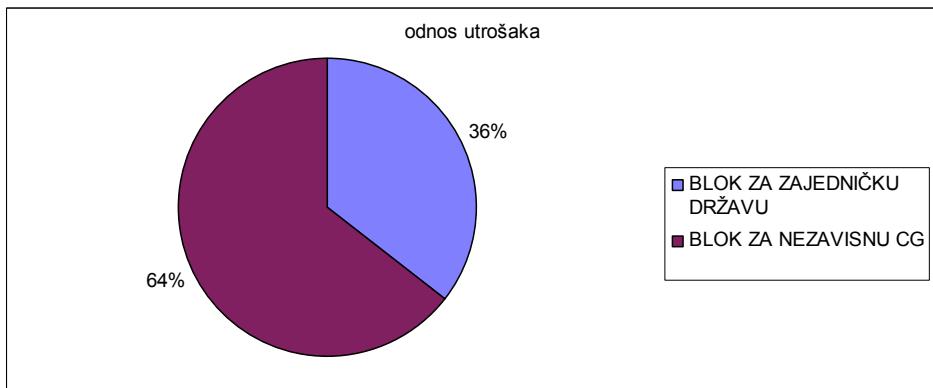
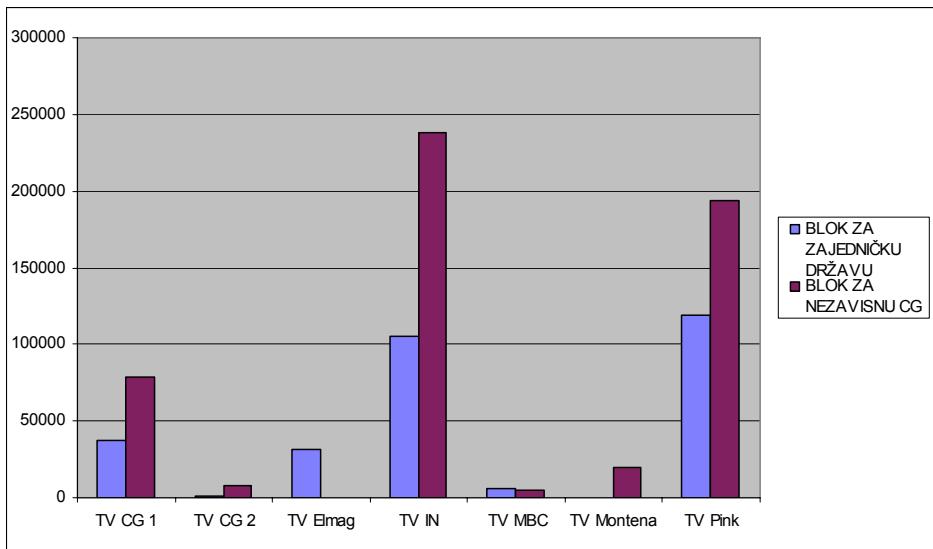
Ukupno utrošena sredstva za marketing u elektronskim medijima:

proizvod	TV CG 1	TV CG 2	TV Elmag	TV IN	TV MBC	TV Montena	TV Pink	ukupni utrošak
BLOK ZA ZAJEDNIČKU DRŽAVU	37099	656	31600	104951	5432	0	119335	299073
DIREKCIJA ZA RAZVOJ MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA	4788	192	0	18373	0	0	11973	35326
Made in Montenegro	5207	0	0	9022	0	960	12741	27930
BLOK ZA NEZAVISNU CG	78527	7414	0	238165	4856	19560	194113	542635
UPRAVA CARINA RCG	1716	0	0	0	0	0	0	1716
VLADA RCG	17762	1060	0	39283	0	0	11660	69765

Ukupno utrošena sredstva za marketing u elektronskim medijima:

proizvod	ukupni utrošak	TV CG 1	TV CG 2	TV Elmag	TV IN	TV MBC	TV Montena	TV Pink
BLOK ZA ZAJEDNIČKU DRŽAVU	299073	37099	656	31600	104951	5432		119335
POKRET ZA NEZAVISNU CG	542635	78527	7414		238165	4856	19560	194113

2.3 Marketing na bilbordima

Ovaj dio posvećen je monitoringu reklamiranja na bilbordima, pri čemu se navode iznosi koji stoje u ugovorima između dvije referendumskе opcije i agencija koje izdaju prostor na bilbordima. Prvo se navodi agencija sa kojom je sklopljen ugovor a zatim i specifikacije ugovora, kako je u originalu i dostavljeno Odboru za finansiranje referendumskе kampanje, odnosno CEMI-ju.

Interesantan je slučaj agencije Metrolis medija, koja nudi potpuno različite uslove u odnosu na dva bloka, što se vidi iz ugovora ponuđenog Bloku za zajedničku državu i onog potписанog sa Blokom za nezavisnu

Crnu Goru. Tako se iz ponuđenih uslova za sklapanje ugovora sa Blokom za zajedničku državu vidi da Blok treba da snosi sve troškove eventualne štete na bilbordima, da „nadoknađuje štetu i izgubljenu dobit u slučaju prekida ugovora“, kako se kaže u ponudi, a zahtijeva se i avansno plaćanje „bez obaveze povraćaja uplate za eventualno nerealizovanu kampanju ili njen dio iz razloga izvan Metropolisa“.

U ugovoru između Bloka za nezavisnu Crnu Goru i Metropolis medija kaže se, za razliku od gore navedenog, da „u slučaju oštećenja konstrukcije panoa i instalacija, kao i eventualnih otkaza ugovora za lokacije reklamnih panoa Zakupac je dužan da Zakupodavcu nadoknadi 50% štete“. Navedeni uslovi predstavljaju praktično sve u samom ugovoru što se tiče uslova korišćenja bliborda.

Ovo je primjer davanja nejednakih uslova učesnicima referendumske kampanje, pri čemu je jedna strana povlašćena, i svakako primjer koji ne bi trebalo da se ponovi u budućim izbornim kampanjama političkih partija.

Blok za nezavisnu Crnu Goru

Montepano:

mjesec	cijena sa PDV-om
mart	3 159
april	9 219.6
maj	13 665.6
UKUPNO:	26 044.2 €

Metropolis medija:

vrsta	period	cijena	popust	cijena sa popustom
osvijetljena površina	50 dana	666.5	40%	399.9 €
neosvijetljena površina	50 dana	333	40%	199 €
UKUPNO (70 površina):				27 591.2 €
UKUPNO + PDV:				32 281.7 €

Blok za zajedničku državu

Europakat

Tip medija	ob. period	broj	c. po ob. periodu	period	total	popust 25%	neto	PDV	subtotal
Pisa 4x3 m	1 nedelja	4	205	5	4 100	1 025	3 075	522.75	3 597.75
Bilbord 5.04 x 2.38 m	1 nedelja	19	100	5	9 500	2 375	7 125	1 211.25	8 336.25
Bilbord 5.04 x 2.38 m	1 nedelja	9	50	5	2 250	562.5	1 687	286.88	1 974.38
Pisa 4 x 3 m	1 dan	4	29.29	4	468.57	117.14	351.43	59.74	411.17
Bilbord 5.04 x 2.38 m	1 dan	19	14.29	4	1 085.71	271.43	814.29	138.43	952.71
Bilbord 5.04 x 2.38 m	1 dan	9	7.14	4	257.14	64.29	192.86	32.79	225.64
					17 661.43	4 415.36	13 246.07	2 251.83	15 497.90 €

Trikom

R. Br.	opis	period zakupa	cijena/ sed.	količina	ukupno
1	reklama na bilbordu	5 sedmica	62.5	3	937.5
					937.50 €
PDV 17%					159.38 €
ukupno sa PDV-om					1 096.88 €

Montimprex

Vrsta	Cijena (bez PDV-a)	popust	cijena sa popustom	količina	ukupno
osvijetljena lokacija	600 €	30%	420 €	15	6 300

neosvijetljena lokacija	300 €	30%	210	8	1 680
svijetleća reklama	135	10%	121.5	12	1 458
ukupno sa PDV-om +postavljanje postera 3 puta					9 438
ukupno sa PDV-om +postavljanje postera 3 puta					12 788.76 €

Ukupno utrošena sredstva za marketing na bilbordima:

Blok za nezavisnu Crnu Goru	Blok za zajedničku državu
26 044.2 €	15 497.90
32 281.7 €	1 096.88 €
	12 788.76
UKUPNO:	
58 325.90 €	29 383.54 €

Ukupno utrošeno za marketing u medijima i na bilbordima

Oglašivač	Štampani mediji	Elektronski mediji	Bilbordi	Ukupno:
Blok za nezavisnu Crnu Goru	88 904	542 635	58 325.90	689 864.90 €
Blok za zajedničku državu	101 916	299 073	29 383.54	430 372.54 €

3. Preporuke

U dijelu koji se odnosi na komentare Izvještaja o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju već su se mogli naći osnovni stavovi o dobrim i lošim stranama trošenja sredstava tokom referenumske kampanje. Ovaj dio odnosi se isključivo na preporuke kako treba trošiti sredstva za kampanju, a baziran je na iskustvima subjekata referenumske kampanje.

Jedna od osnovnih prepostavki za uspješnu implementaciju Zakona jeste njegovo poštovanje od strane subjekata na koje se Zakon odnosi. Prije svega, bilo je neophodno da partije ispune osnovne obaveze, prevashodno da izvještaje podnesu u formama koje su prethodno pripisane isključivo za ovu svrhu. Obrazac propisan od strane Ministarstva finansija treba da olakša političkim partijama prijavljivanje troškova referendumske kampanje, a sa druge strane da omogući nadležnim organima lakše provjeravanje podataka navedenih u izvještajima. Podnošenje izvještaja u obliku taksativno nabrojanih stavki, odnosno vrste troškova, je pogrešan pristup jer je nemoguće utvrditi istinitost datih podataka.

Kod najvećeg broja učesnika referendumske kampanje vidljivo je da su sredstva podizana direktno sa računa. Ovo je netransparentan način trošenja sredstava zato što se ne zna krajnja karika u lancu trošenja sredstava. S obzirom na to da se radi o izbornoj kampanji, iako je referendum u pitanju, treba imati na umu da se određena sredstva izdvajaju i za fizička lica, pogotovo kad su u pitanju promotivni skupovi na kojima je neophodno isplatiti honorare licima koja učestvuju u organizaciji. Da bi se postigao najveći mogući stepen transparentnosti finansiranja kampanje, svako fizičko lice bi trebalo lično da potpiše izjavu da su dobijena sredstva, odnosno honorar. Ove izjave bi trebalo da budu dostavljene u dokumentaciji koja se odnosi na izvještaje o dobijenim i utrošenim sredstvima za kampanju.

Konačno, zakonska regulativa koja se tiče organa nadležanog za finansiranje referendumske kampanje, a to je u ovom slučaju bio Odbor za finansiranje referendumske kampanje, bilo je neophodno da ovaj organ ima jače ingerencije kada su Izvještaji o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava u pitanju. Zakonom je organ morao da ima mogućnost detaljnog provjeravanja izvještaja subjekata referendumske kampanje, a kao još jedan korak u povećanju transparentnosti finansiranja referendumske kampanje Republička referendumská komisija nije smjela biti raspuštena dok se ovi izvještaji ne objave na internetu, kao što je i propisano Zakonom o referendumu o državno-pravnom statusu RCG.

III dio

Stavovi javnosti

Uvod

Istraživanje je za potrebe Centra za monitoring sproveo PR centar u periodu od 1. do 25. avgusta putem **CATI metode, odnosno kompjuterski podržanog telefonskog anketiranja**, na teritoriji cijele Crne Gore. Uzorak sadrži 1047 ispitanika. Cilj istraživanja je stvaranje slike o javnom mnjenju povodom finansiranja političkih partija i protekle referendumske kampanje.

Ovo istraživanje značajno je za CEMI-jevu inicijativu o reformi Zakona o finansiranju političkih partija. Zloupotreba novca u izbornom procesu suprotstavlja se principima predstavničke demokratije i ima za posljedicu da članovi Parlamenta nijesu odgovorni građanima i svojim biračima već onima koji ih finansiraju. Zbog toga je izradom prijedloga Zakona o finansiranju političkih partija 2004. godine CEMI želio doprinijeti transparentnosti to-kova novca u politici i time smanjiti njegovu zloupotrebu. Međutim, naredne godine Skupština Republike je usvojila Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o finansiranju političkih partija, kojim su ozbiljno narušeni principi u finansiranju političkih partija i međunarodni standardi izbornog prava ustanovljeni Kopenhaškim i drugim pratećim dokumentima.

Kroz pitanja koja slijede ispitan je stav građana Crne Gore u vezi sa količinom novca koja je potrebna za finansiranje političkih partija i referendumske kampanje, zatim je ispitanо njihovo mišljenje o dozvoljenim izvorima za finansiranje referendumske kampanje. Ispitana je i njihova informisanost o finansiranju referendumske kampanje. Ovakvo istraživanje pokazatelj je nivoa učešća javnosti u političkim i pravnim tokovima u Crnoj Gori i nivoa političke transparentnosti u Republici.

Uzorak upotrijebljen u istraživanju

Slijede osnovni parametri uzorka upotrijebljenog u istraživanju:

Zapošljenost

	%
Zapošljen	38.39
Nezapošljen	61.61
Ukupno	100

Starosna struktura

	%
1 – 25	15.74
26 – 40	27.35
41 – 55	29.85
Više od 55	27.06
Ukupno	100

Obrazovanje

	%
Bez obrazovanja	0.1
Osnovno obrazovanje	9.98
Srednje i više obrazovanje	68.43
Visoko obrazovanje	21.5
Ukupno	100

Polna struktura

	%
Muški	41.07
Ženski	58.93
Ukupno	100

Region

	%
Centar	55.81
Sjever	26.13
Jug	18.06
Ukupno	100

Slijede parametri vezani za nivo učešća ispitanika u političkim i pravnim tokovima u Crnoj Gori:

Tabela I. Praćenje političkih dešavanja

Ispitanici	%
Prate politička dešavanja	71.88
Ne prate politička dešavanja	28.02
Neko drugi prati politička dešavanja	0.1
Ukupno	100

Većina ispitanika (71.88%) prati politička dešavanja.

Tabela II. Izlaznost na izbore

Ispitanici	%
Izlazili na izbore u posljednje dvije godine	86.95
Nijesu izlazili na izbore u posljednje dvije godine	11.9
Bez odgovora	1.15
Ukupno	100

Znatna većina ispitanika (86.95%) je izlazila na izbore u posljednje dvije godine.

Tabela III. Učešće na referendumu

Ispitanici	%
Na bilo koji način uzeli učešće u referendumskoj kampanji	23.49
Nijesu uzeli učešća u referendumskoj kampanji	74.78
Bez odgovora	1.73
Ukupno	100

Većina ispitanika (74.78%) nije uzela učešća u referendumskoj kampanji, dok jedna četvrtina jeste.

Tabela IV. Članstvo u političkim partijama.

Ispitanici	%
Ssimpatizeri ili članovi neke političke partije	56.43
Nijesu simpatizeri niti članovi neke političke partije	40.88
Bez odgovora	2.69
Ukupno	100

Više od polovine ispitanika (56.43%) su simpatizeri ili članovi neke političke partije.

Količina sredstava za finansiranje političkih partija i referendumskih kampanja

Izmjenama Zakona o finansiranju političkih partija iz 2005. godine bitno je povećan iznos sredstava koja političke partije primaju po osnovu redovnog finansiranja i finansiranja troškova izborne kampanje. Uvodno pitanje postavljeno je u cilju utvrđivanja stava javnosti o tome da li političke partije primaju dovoljno sredstava za normalno funkcionisanje.

Tabela 1. Mišljenje o finansijskim sredstvima koje dobijaju političke partije

Stavovi	%
Političke partije dobijaju dovoljno sredstava za normalno funkcionisanje	49.19
Političke partije dobijaju nedovoljno sredstava za normalno funkcionisanje	20.82
Ne znam, ne mogu da ocijenim	29.99
Ukupno	100

Polovina ispitanika smatra da političke partije u Crnoj Gori dobijaju dovoljno sredstava za normalno funkcionisanje, dok ostali ne znaju (29.99%) ili smatraju da partije ne dobijaju dovoljno finansijskih sredstava (20.82%). Postavlja se pitanje da li postoje razlike u stavovima između onih koji su simpatizeri ili članovi političkih partija i onih koji to nijesu.

Tabela 2. Mišljenje o finansijskim sredstvima koja dobijaju političke partije u zavisnosti od članstva u političkoj partiji ili podrške jednoj od njih.

Ispitanici	Stavovi		
	Političke partije dobijaju dovoljno sredstava za normalno funkcionisanje	Političke partije dobijaju nedovoljno sredstava za normalno funkcionisanje	Ne znam, ne mogu da ocijenim
Simpatizeri ili članovi političke partije	51.02%	21.67%	27.3%
Nijesu simpatizeri niti članovi političke partije	47.06%	19.53%	33.41%
Bez odgovora	42.86%	25%	32.14%

Kad su u pitanju sredstva koja političke partije dobijaju, iz tabele 2 vidimo da se stavovi simpatizera ili članova političkih partija i stavovi ispitanika koji nijesu ni simpatizeri niti članovi neke političke partije bitno ne razlikuju. I jedni i drugi većinom smatraju da političke partije dobijaju dovoljno finansijskih sredstava, s tim što veći procenat onih koji nijesu simpatizeri to ne mogu da ocijene, kao što bi se i moglo očekivati.

Sljedeće pitanje odnosilo se na stav ispitanika o sredstvima za finansiranje referendumskih kampanja.

Tabela 3. Mišljenje o sredstvima za finansiranje referendumskih kampanja

Stavovi	%
Zakon o referendumu je po pitanju finansiranja referendumskih kampanja blokovima davao jednake šanse	53.31
Zakon o referendumu po pitanju finansiranja referendumskih kampanja blokovima nije davao jednake šanse	25.22
Ne znam, ne mogu da ocijenim	21.48
Ukupno	100

Vidimo da, po pitanju finansiranja referendumskih kampanja, nešto više od polovine ispitanika smatra da je Zakon o referendumu davao blokovima jednake šanse, dok svaki četvrti ispitanik smatra da blokovi nijesu dobili jednake šanse.

Tabelom 4 ispituje se da li postoje razlike u stavovima između onih koji su simpatizeri ili članovi političkih partija i onih koji to nijesu.

Tabela 4. Mišljenje o sredstvima za finansiranje referendumskih kampanja u zavisnosti od članstva u, ili podrške jednoj političkoj partiji

Ispitanici	Stavovi		
	Zakon o referendumu je, po pitanju finansiranja referendumskih kampanja, blokovima davao jednake šanse	Zakon o referendumu po pitanju finansiranja referendumskih kampanja blokovima nije davao jednake šanse	Ne znam, ne mogu da ocijenim
Simpatizeri ili članovi političke partije	58.67%	24.15%	17.18%
Nijesu simpatizeri niti članovi političke partije	47.89%	26.76%	25.35%
Bez odgovora	25%	25%	50%

Ni ovdje ne postoje bitne razlike u stavu između simpatizera ili članova političkih partija i ispitanika koji nijesu ni simpatizeri niti članovi neke političke partije, sem što veći procenat (58.67%) simpatizera ili članova ima jasan stav o tome da je Zakon o referendumu po pitanju finansiranja referendumske kampanje blokovima davao jednake šanse u odnosu na one koji nijesu simpatizeri niti članovi neke političke partije (47.89%). Kao što bi se i očekivalo, znatniji procenat onih koji nijesu simpatizeri niti članovi neke političke partije ne mogu da daju ocjenu po ovom pitanju (25.35%) u odnosu na oni koji jesu simpatizeri ili članovi neke političke partije (17.18%).

Po Zakonu o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore, usvojenom na zasjedanju 1. marta 2006, oba bloka primila su po 1,000,000 eura za finansiranje referendumske kampanje. Pitanjem koje slijedi dobija se slika o stavu ispitanika o konkretnim sredstvima za finansiranje referendumske kampanje.

Tabela 5. Mišljenje o sredstvima za finansiranje referendumske kampanje

Stavovi	%
1,000,000 eura je bio dovoljan iznos za finansiranje referendumske kampanje jednog bloka	70.63
1,000,000 eura nije bio dovoljan iznos za finansiranje referendumske kampanje jednog bloka	9.5
Ne znam, ne mogu da ocijenim	19.87
Ukupno	100

Znatna većina ispitanika (70.63%) smatra da je 1,000,000 eura bio dovoljan iznos za finansiranje referendumske kampanje jednog bloka. Mali procenat ispitanika (9.5%) smatra da je ta suma bila nedovoljna.

Izvori za finansiranje referendumske kampanje

Godine 2004. Zakon je uveo mogućnost da partije mogu prikupljati sredstva iz privatnih izvora. Propisana ograničenja predviđala su da visina prikupljenih sredstava iz privatnih izvora ne može preći iznos od 40% sredstava koja joj pripadaju iz javnih izvora. U Zakonu o referendumu ističe se da subjekti referendumskog kampanje mogu primati i sredstva iz privatnih izvora od pravnih i fizičkih lica, čiji ukupan iznos ne može premašiti sumu propisanu odredbama Zakona o finansiranju političkih partija koje se odnose na ova sredstva.

Sljedeće pitanje odnosi se na mišljenje ispitanika o finansiranju subjekata referendumskog kampanje od strane privatnih preduzeća

Tabela 6. Mišljenje o finansiranju subjekata referendumskog kampanje od strane privatnih preduzeća

Stavovi	%
Privatnim preduzećima trebalo je dozvoliti da finansiraju subjekte referendumskog kampanje	41.07
Privatnim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumskog kampanje	42.42
Ne znam, nemam stav	16.51
Ukupno	100

Mišljenja su podijeljena kada je u pitanju finansiranje subjekata referendumskog kampanje od strane privatnih preduzeća. Gotovo je jednak procenat (oko 42%) ispitanika koji smatraju da je trebalo i onih koji smatraju da nije trebalo dozvoliti privatnim preduzećima da finansiraju subjekte referendumskog kampanje. Postavlja se pitanje da li postoje razlike u stavovima između onih koji su simpatizeri ili članovi političkih partija i onih koji to nijesu.

Tabela 7. Stav o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane privatnih preduzeća u zavisnosti od učestvovanja u referendumskoj kampanji

Ispitanici	Stavovi		
	Privatnim preduzećima trebalo je dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	Privatnim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	Ne znam, nemam stav
Učestvovali u referendumskoj kampanji	44.9%	41.22%	13.88%
Nijesu učestvovali u referendumskoj kampanji	40.13%	42.95%	16.92%
Bez odgovora	27.78%	33.33%	38.89%

Kada je u pitanju finansiranje subjekata referendumske kampanje od strane privatnih preduzeća, nema bitnih razlika između onih koji su učestvovali u referendumskoj kampanji i onih koji nijesu. Mala većina (44.9%) onih koji su učestvovali u referendumskoj kampanji podržava finansiranje od strane privatnih preduzeća, dok nešto manje od toga (42.95%) onih koji nijesu učestvovali u referendumskoj kampanji ne podržava finansiranje od strane privatnih preduzeća.

Po Zakonu iz 2004. godine, zabranjeno je primanje donacija od javnih ustanova i preduzeća i ustanova i preduzeća sa učešćem državnog kapitala. To isto važi i za referendumsku kampanju. Ispitalo se mišljenje ispitanika o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane državnih preduzeća.

Tabela 8. Mišljenje o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane državnih preduzeća

Stavovi	%
Državnim preduzećima trebalo je dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	34.64
Državnim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	49.52
Ne znam, nemam stav	15.83
Ukupno	100

Za razliku od podijeljenog mišljenja o finansiranju od strane privatnih preduzeća, čak polovina ispitanika misli da državnim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje, dok je samo jedna trećina ispitanika mišljenja da je državnim preduzećima trebalo dozvoliti takvo finansiranje. Tabela koja slijedi pokazuje da li postoje razlike u stavovima između onih koji su simpatizeri ili članovi političkih partija i onih koji to nijesu.

Tabela 9. Stav o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane državnih preduzeća u zavisnosti od učestvovanja u referendumskoj kampanji

Ispitanici	Stavovi		
	Državnim preduzećima trebalo je dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	Državnim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	Ne znam, nemam stav
Učestvovali u referendumskoj kampanji	45.31%	44.08%	10.61%
Nijesu učestvovali u referendumskoj kampanji	31.79%	51.28%	16.92%
Bez odgovora	11.11%	44.44%	44.44%

Zanimljivo je da, iako neznatna, većina ispitanika (45.31%) koji su učestvovali u referendumskoj kampanji podržava stav da državna preduzeća finansiraju subjekte referendumske kampanje. Kada su u pitanju ispitanici koji nijesu učestvovali u referendumskoj kampanji, znatno manji procenat (31.79%) podržava ovaj stav, dok polovina to ne podržava.

Sljedeća tabela pokazuje da li su stavovi o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane državnih i privatnih preduzeća u korespondenciji.

Tabela 10. Mišljenje o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane državnih i privatnih preduzeća

Stavovi	Stavovi		
	Privatnim preduzećima trebalo je dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	Privatnim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	Ne znam, nemam stav
Državnim preduzećima trebalo je dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	71.47%	22.99%	5.54%
Državnim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	26.74%	65.7%	7.56%
Ne znam, nemam stav	19.39%	12.12%	68.48%

Vidimo da postoji korespondencija između stavova o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane državnih i privatnih preduzeća. Ipak, iako većina (71.47%) onih koji podržavaju da državna preduzeća finansiraju subjekte referendumske kampanje podržava i privatna preduzeća da finansiraju subjekte referendumske kampanje, gotovo 23% njih podržava samo finansiranje od strane državnih preduzeća. Na sličan način, iako većina (65.7%) onih koji ne podržavaju državna preduzeća da finansiraju subjekte referendumske kampanje ne podržavaju ni privatna preduzeća u tome, više od četvrtine njih ipak podržava finansiranje od strane privatnih preduzeća.

Zakon iz 2004. godine navodi da je zabranjeno primanje donacija od strane međunarodnih organizacija i fondacija, pravnih i fizičkih lica van Crne Gore, što je važilo i za referendumsku kampanju. Istraživanjem smo željeli da utvrdimo kakvo je mišljenje ispitanika po tom pitanju.

Tabela 11. Mišljenje o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane inostranih preduzeća

Stavovi	%
Inostranim preduzećima trebalo je dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	29.85
Inostranim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	50.1
Ne znam, nemam stav	20.06
Ukupno	100

Polovina ispitanika misli da inostranim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje. Nekih 30% smatra da je trebalo dozvoliti učešće inostranih preduzeća. Sljedeća tabela pokazaće da li se stav o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane inostranih preduzeća razlikuje u zavisnosti od učestvovanja u referendumskoj kampanji.

Tabela 12. Stav o finansiranju subjekata referendumske kampanje od strane inostranih preduzeća u zavisnosti od učestvovanja u referendumskoj kampanji

Ispitanici	Stavovi		
	Inostranim preduzećima trebalo je dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	Inostranim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje	Ne znam, nemam stav
Učestvovali u referendumskoj kampanji	36.33%	48.57%	15.1%

Nijesu učestvovali u referendumskoj kampanji	28.08%	50.9%	21.03%
Bez odgovora	16.67%	33.33%	50%

Iz tabele 12 vidimo da, i u slučaju onih koji jesu i u slučaju onih koji nijesu učestvovali u referendumskoj kampanji, većina smatra da inostranim preduzećima nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje. Ipak, može se primijetiti da je razlika između procenta onih koji smatraju da je inostranim preduzećima trebalo i onih koji smatraju da im nije trebalo dozvoliti da finansiraju subjekte referendumske kampanje manja kod ispitanika koji su učestvovali u referendumskoj kampanji (36.33% i 48.57%) u odnosu na one koji nijesu učestvovali njoj (28.08% i 50.9%). Drugim riječima, oni koji nijesu učestvovali u kampanji su kategoričniji u stavu da nije trebalo dozvoliti inostranim preduzećima da finansiraju subjekte referendumske kampanje.

Informisanost o finansiranju referendumu i transparentnost

Informacije o finansiranju referendumske kampanje nijesu bile u potpunosti dostupne građanima Crne Gore. Stoga smo željeli da utvrdimo da li bi dostupnost tih informacija uticala na odluku koju su ispitanici donijeli na referendumu.

Tabela 13. Stav o dostupnosti informacija o finansiranju referendumske kampanje

Stavovi	%
Da sam imao/la informaciju o finansiranju referendumske kampanje, ona bi mogla uticati na moju odluku	10.84
Da sam imao/la informaciju o finansiranju referendumske kampanje, ona ne bi mogla uticati na moju odluku	81.29
Ne znam, ne mogu da ocijenim	7.87
Ukupno	100

Znatna većina (81.29%) ispitanika ocijenila je da posjedovanje informacija o finansiranju referendumske kampanje prije glasanja ne bi uticala na njihovu odluku. Ipak, njih 10.84% izjavilo je da bi dostupnost informacijama ovog tipa uticala na njihovu odluku. Treba dodati da jedan dio ispitanika nije odgovorio na pitanje (7.87%). Ovaj procenat značajan je ako se ima u vidu da je mali procenat glasova bio odlučujući za ishod referenduma.

Po Zakonu o referendumu, usvojenom na zasjedanju 1. marta 2006, odlučeno je da je Odbor za finansiranje referendumske kampanje (u daljem tekstu: Odbor) organ Skupštine koji je nadležan za finansiranje referendum-ske kampanje. Istraživanjem smo htjeli da utvrdimo da li ispitanici znaju za ovu odluku.

Tabela 14. Poznavanje organa Skupštine nadležnog za finansiranje referendumske kampanje

Ispitanici	%
Znaju koji je organ Skupštine nadležan za finansiranje referendumske kampanje, odgovor tačan	8.16
Misle da znaju koji je organ Skupštine nadležan za finansiranje referendumske kampanje, ali je odgovor netačan	19.77
Ne znaju koji je organ Skupštine nadležan za finansiranje referendumske kampanje	72.07
Ukupno	100

Zabrinjava činjenica da velika većina ispitanika nije znala ili je dala netačan odgovor na pitanje koji je organ Skupštine nadležan za finansiranje referendumske kampanje (čak 91.84%). Sada se postavlja pitanje da li postoje razlike između onih koji su uzeli učešća u referendumskoj kampanji i onih koji nijesu.

Tabela 15 Poznavanje organa Skupštine nadležnog za finansiranje referendumske kampanje u zavisnosti od učestvovanja u referendumskoj kampanji

Ispitanici	Stavovi		
	Znaju koji je organ Skupštine nadležan za finansiranje referendumske kampanje, odgovor tačan	Misle da znaju koji je organ Skupštine nadležan za finansiranje referendumske kampanje, ali je odgovor netačan	Ne znaju koji je organ Skupštine nadležan za finansiranje referendumske kampanje
Učestvovali u referendumskoj kampanji	9.39%	23.67%	66.94%
Nijesu učestvovali u referendumskoj kampanji	7.82%	18.59%	73.59%
Bez odgovora	5.56%	22.2%	72.22%

Iz navedene tabele vidimo da su i oni koji su uzeli učešća u referendumskoj kampanji i onih koji nijesu većinom priznali da ne znaju koji je organ Skupštine nadležan za finansiranje referendumske kampanje (redom 66.94% i 73.59%) ili su dali pogrešan odgovor (redom 23.67% i 18.59%). Manje od 10% onih koji su učestvovali u referendumskoj kampanji znalo je da je u pitanju Odbor za finansiranje referendumske kampanje.

Po Zakonu o referendumu, subjekti kojima Odbor raspodijeli sredstva za finansiranje referendumske kampanje imenuju lica odgovorna za namjensko trošenje sredstava i podnošenje izvještaja o utrošenim sredstvima za svoju kampanju. Sljedeće pitanje postavljeno je u cilju utvrđivanja stava ispitanika o podnošenju tih izvještaja.

Tabela 16. Stavovi ispitanika o podnošenju izvještaja o utrošenim sredstvima za referendumsku kampanju

Stavovi	%
Subjekti referendumске ili izborne kampanje treba da podnose periodične izvještaje o utrošenim sredstvima za svoju kampanju	84.64
Subjekti referendumске ili izborne kampanje ne treba da podnose periodične izvještaje o utrošenim sredstvima za svoju kampanju	5.47
Ne znam, nemam stav	9.88
Ukupno	100

Znatna većina ispitanika smatra da bi subjekti referendumске ili izborne kampanje trebalo da podnose periodične izvještaje o utrošenim sredstvima za svoju kampanju (84.64%). Sada se postavlja pitanje da li te iste izvještaje treba javno objaviti. Naime, po Zakonu o referendumu, precizan izvještaj o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju sastavlja se i dostavlja u roku od 30 dana od dana referendumu Referendumskoj komisiji i Odboru. Izvještaj objavljuje Referendumski komisija u „Službenom listu Republike Crne Gore“, na web sajtu Referendumskog komisije i u dnevnom listu koji izlazi u Republici Crnoj Gori.

Tabela 17. Stavovi ispitanika o javnom objavlјivanju konačnih izvještaja o utrošenim sredstvima za referendumsku kampanju

Stavovi	%
Konačne izvještaje o utrošenim sredstvima za referendumsku kampanju treba javno objaviti	85.03
Konačne izvještaje o utrošenim sredstvima za referendumsku kampanju ne treba javno objaviti	5.28
Ne znam, nemam stav	9.69
Ukupno	100

Znatna većina ispitanika smatra da ove izvještaje treba javno objaviti. Naredno pitanje pokazuje ko, po mišljenju ispitanika, treba biti nadležan za njihovo objavlјivanje.

Tabela 18. Stavovi ispitanika o javnom objavljivanju konačnih izvještaja o utrošenim sredstvima za referendumsku kampanju

Stavovi	%
Republička komisija	22.17
Izborne liste	19.19
Odbor za finansiranje kampanje	14.68
Finansijska policija	8.64
Nevladine organizacije	6.05
Neko drugi	7.39
Ne znam, nemam stav	21.79
Ukupno	100

Na pitanje ko bi trebalo da objavi izvještaje o dobijenim i utrošenim sredstvima za referendumsku ili izbornu kampanju, najviše odgovora dobila je Republička komisija (22.17%), slijede izborne liste (19.19%) i Odbor za finansiranje (14.68%). Manji broj ispitanika naveo je finansijsku policiju (8.64%) i nevladine organizacije (6.05%). Svaki peti ispitanik nema stav (21.79%).

IV dio

***Izvještaji o porijeklu, visini i
strukturi prikupljenih i
utrošenih sredstava za
referendumsku kampanju***

Zakon o referendumu, kao lex specialis, oslanjao se i na Zakon o finansiranju političkih partija, i to u dijelu koji se tiče finansiranja referendumske kampanje. Zakonom je odlučeno da obje opcije dobiju po 1 000 000 eura za finansiranje referendumske kampanje. Kontrolu trošenja sredstava vršio je Odbor za finansiranje referendumske kampanje, a dva bloka su po članu 41 Zakona o državno-pravnom statusu RCG bila obavezna da precizan izvještaj o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju u roku od 30 dana od dana održavanja referenduma dostave Republičkoj komisiji i Odboru. Po istom članu Zakona obrazac za izvještaj propisuje ministar finansija, a Republička referendumska komisija izvještaje objavljuje u »Službenom listu Republike Crne Gore«, na web-sajtu Referendumske komisije i dnevnom listu koji izlazi u Republici Crnoj Gori.

Dvije referendumske opcije, Blok za nezavisnost i Blok za zajedničku državu dostavili su izvještaje o dobijenim i utrošenim sredstvima Odboru za finansiranje referendumske kampanje u zakonski propisanom roku, međutim Republička referendumska komisija je već bila raspuštena pa pomenuti izvještaji nijesu objavljeni ni na jedan od tri propisana načina. Odbor Zakonom nije imao ingerencije da sam objavi izvještaje, ali mediji su bili u prilici da na završnoj sjednici Odbora dobiju zbirne izvještaje učesnika referendumske kampanje. Na ovaj način obesmišljen je jedan dio zakona, odnosno javnost nije adekvatno upoznata sa načinom trošenja sredstava u referendumskoj kampanji, pa je nastavljen negativan trend u odnosu na ranije izbore, kada je transparentnost finansiranja političkih partija u pitanju.

Treba napomenuti da su četiri subjekta kampanje bila obavezna da Odboru za finansiranje referendumske kampanje podnesu izvještaje o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju. Pored dva bloka tu su bile i Građanska partija i Demokratski savez u Crnoj Gori, koji su posebno podnijeli zahtjeve za dobijanje sredstava. Njima su sredstva dodijeljena iz dijela koji je pripadao Bloku za nezavisnost i oni su faktički bili članovi Bloka, ali su imali obavezu da podnesu zasebne izvještaje o dobijenim i utrošenim sredstvima za referendumsku kampanju.

U ovom dijelu mogu se naći izvještaji o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju, i to Bloka za nezavisnu Crnu Goru, Građanske partije, Demokratskog saveza u Crnoj Gori, Bloka za zajedničku državu.

Referendmska kampanja

Suverenistički blok

Podgorica, 19. VI 2006. godine

*Broj: 06-131/3
Podgorica, 19.jun 2006. god.*

- Odbor za praćenje finansija -

Predmet: Dostavlja Izvještaj

Na osnovu «Službenog lista RCG», br. 12-2006. god., čl. 41, dostavljamo Izvještaj o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju.

Radi potsjećanja, Odlukom Odbora za praćenje finansija, odobreno je Gradjanskoj partiji i DSCG da sami podnesu Izvještaj, tako da sredstva koja su ostala za korišćenje Suverenističkom bloku su **919.047,60 €**, što se da vidjeti iz Izvještaja.

Takodje Vas obavještavamo da donacije za pomenute stranke su ostale kod njih, kao i Pokret za nezavisnu evropsku Crnu Goru, što znači ukupno donacija (**400.000,00 €** umanjuju se za **50.476,00 €**), a ostatak **349.524,00 €**, ustupljen je Glavnom računu kampanje.

Iz Izvjestaja koji Vam dostavljamo (Obrazac — PR, ukupno ostvarene donacije su za **21.349,00 €**, naplaćene manje.

S obzirom da su u priloženim obrascima uz Izvještaj male da se popune sve promjene, dostavljamo, prema Obrascu, Analitičku karticu, odakle se vidi faktura, datum i iznos. Uz svaku karticu dostavljamo PIB i PDV.

Prilog: Izvještaj i prateća dokumentacija.

Srdačan pozdrav,

Referendumska kampanja

Suverenisticki blok

Milka Vujović

L PODACI O SUBJEKTU REFERENDUMSKE KAMPANJE

Datum održavanja referenduma

21.05.2006.

(dan, mjesec, godina)

1. Osnovni podaci

Naziv subjekta	Referendumskaja kampanja suverenistički blok
Sjedište i adresa	Jovana Tomaševića bb.
Opština	Podgorica
Datum osnivanja	23.03.2006. god. - Podgorička banka AD Podgorica
Odgovorno lice	Milka Vujović

2. ŽIRO-RAČUN subjekta referendumske kampanje

Broj žiro-računa   **550-6817-02**

Finansijska ustanova   Referendumskaja kampanja suverenistickog bloka

Iznos koji je deponovan **1.247.222,60 €**

Napomena: U prilogu dostaviti izvode iz banaka o sredstvima koja su deponovana i sredstvima koja su utrošena.

II. PRIHODI

1. Prihodi iz budžeta

<u>Red.br.</u>	Prihodi iz Budžeta Republike	Iznos
Iz Budžeta (Izvod broj 1)		1.000.000,00 €
Gradjanska partija (Izvod broj 4)	prenešeno	40.476,20 €
DSCG + (Izvod broj 13)	prenešeno	40.476,20 €
		80.952,40 €
Ukupno: S° za Izjestaj		919.047,60 €

2. Prihodi od poklona

Prihodi od poklona			
Vrsta	Datum	Oblik prihoda (stvari, prava, novae)	Vrijednost prihoda
1. Pravna lica			48.210,00 €
2. Fizička lica			279.965,00 €
Ukupno:			328.175,00 €

3. Donacije

Donacije od pravnih lica

Naziv pravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština, država	Datum donacije	Oblik donacije	Vrijednost donacije
-----------------------	------------------------	-----	----------	--------------------	-------------------	-------------------	------------------------

Po izvodima specifikacija broj 1

Ukupno:

48.210,00 €

Donacije od fizičkih lica

Ime i prezime	JMB	Adresa prebivališta	Opština, država	Datum donacije	Oblik donacije	Vrijednost donacije
---------------	-----	------------------------	--------------------	-------------------	-------------------	------------------------

Prilog spiskovi

Specifikacija broj 2.

Ukupno:

279.965,00 €

4. Legati

Legati od fizičkih lica					
Ime i prezime	JMB	Adresa prebivališta	Opština, država	Datum	Vrsta zaostavštine

Ukupno:

5. Nelukrativne djelatnosti

Prihodi od nelukrativnih djelatnosti			
Način prihodovanja	Datum prihodovanja	Oblik prihodovanja	Vrijednost prihoda

Ukupno:

III. Rashodi**1. Predreferendumski skupovi****Rashodi za predpreferendumsko skupove**

Mjesto održavanja predpreferendumskog skupa	Datum održavanja	Troškovi predpreferendumskog skupa
Cetinje	28.04.2006.	
Herceg Novi	04.05.2006.	
Nikšić	09.05.2006.	
Bijelo Polje	12.05.2006.	
Podgorica	18.05.2006.	
Ukupno:		285.831,22 €

2. Plakati**Rashodi za plakate****Pravno lice**

Naziv pravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština, država	Datum izvršenja usluga	Cijena plakata po jedinici	Cijena plaćenih plakata
MAPA	Pravno	02321360		Podgorica	18.04.2006.		19.122,48 €

Merkator	Pravno	02088266	Bijelo Polje	15.05.2006.	2.150,00 €
----------	--------	----------	--------------	-------------	-------------------

Ukupno:	21.272,48 €
---------	--------------------

Rashodi za plakate

Fizičko lice					
Ime i prezime	JMB	Prebivalište	Opština, država	Datum izvršenja usluga	Cijena plakata po jedinici

\

Ukupno:

3. Oglas**Rashodi za oglase**

Pravno lice					
Naziv pravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština, država	Datum oglašavanja

Radio**Prilog kartice i specifikacije za broj PIB-a i PDV -a**

Ukupno:

78.269,28 €

4. Emisije na radiju/televiziji

Rashodi za emisije na radiju i televiziji

Pravno lice

Naziv pravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština, država	Datum održavanja	Cijena emitovanja
--------------------	---------------------	-----	----------	-----------------	------------------	-------------------

TV

Zbirna kartica i prilog za PDV i PIB

Ukupno: **577.590,06 €**

5. Reklamni spotovi

Rashodi za reklamne spotove

Pravno lice

Naziv pravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština, država	Datum emitovanja reklamnog spota	Cijena reklamnog spota
--------------------	---------------------	-----	----------	-----------------	----------------------------------	------------------------

Bilbordovi **66.298,30 €**

Muzički spotovi **15.000,00 €**

Prilog kartica i specifikacija PIB i PDV

Ukupno: **81.298,30 €**

Rashodi za reklamne spotove

Fizičko lice

Ime i prezime	JMB	Prebivalište	Opština, država	Datum emitovanja reklamnog spota	Vrsta usluge	Cijena reklamnog spota

Ukupno:

6. Publikacije

Rashodi za publikacije

Pravno lice

Naziv pravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština, država	Datum izdavanja publikacije	Vrsta usluge	Cijena publikacije

Dnevna štampa

Prilog kartica i specifikacija za PIB i PDV

Ukupno:

110.264,12 €

Rashodi za publikacije

Fizičko lice							
Ime i prezime	JMB	Adresa prebivališta	Opština, država	Datum izdavanja publikacije	Vrsta usluge	Cijena publikacije	/

Ukupno:

7. Ostali rashodi

Ostali rashodi

Pravno lice							
Naziv pravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština, država	Datum nastalih usluga	Vrsta usluge	Cijena usluge
Reklamni materijal (majice, kape, privjesci, zastave i dr.)							82.239,37 €
Ostali (provizija i drugi troškovi)							3.622,37 €
Štampa usluge (Prilog kartica i specifikacija)							6.565,35 €
Ukupno:							92.427,07 €

Ostali rashodi

Fizičko lice

Ime i prezime	JMB	Adresa prebivališta	Opština, država	Datum nastalih	Vrsta troška	Cijena usluge troškova
---------------	-----	------------------------	--------------------	----------------	--------------	---------------------------

Ukupno:

IV Zbirni izvještaj

Opis	Iznos
Prihodi	
I. Izvori iz javnih prihoda (1+2)	
1. Prihodi iz Budžeta Republike	919.047,60 €
II. Ostali izvori (1+2+3+4+5)	
1. Prihodi od članarina (fizička lica)	279.965,00 €
2. Prihodi od poklona	
3. Donacije	48.210,00 €
4. Legati	
5. Prihodi od nelukrativnih djelatnosti	
A. Ukupno prihodi u novcu (I+II)	1.247.222,60 €
 Rashodi	
1. Rashodi za predreferendumskne skupove	285.831,22 €
2. Rashodi za plakate	21.272,48 €
3. Rashodi za oglase (radija)	78.269,28 €
4. Rashodi za emisije na /radiju/ televiziji	577.590,06 €
5. Rashodi za reklame i spotove - bilbordovi	81.298,30 €
6. Rashodi za publikacije (dnevna štampa)	110.264,12 €
7. Ostali rashodi (reklamni materijal i dr.)	92.427,09 €
B. Ukupno rashodi u novcu (1+2+3+4+5+6+7)	1.246.952,53 €
C. Višak (+) / Manjak (-) (A- B)	270,07 €
F. Stanje računa: Glavni račun i podgrupe	1.915,171 €

¹ Obaveza prema dobavljaču fakturna 0506480-1
 1.645,10 €
 270,07 €
 Da je stanje izvoda 1.915,17 €

GRAĐANSKA PARTIJA CRNE GORE

GRAĐANSKA PARTIJA CRNE GORE

Gradanska partija Crne Gore, Bokeška 6, 81000 Podgorica.CG :tel-fax +381 81 664-213, e-mail: gpcg@cg.yu ;žr: 510- 44/0-16

Republika Crna Gora
ODBOR ZA FINANSIRANJE
REFERENDUMSKE KAMPANJE

Podgorica, 16.06.2006.godine

Broj 48

G-din Aleksandar Damjanović, predsjednik
Odbor za finansiranje referendumskog kampanje

U Podgorici, 19. VI 2006. godine

Poštovani gospodine Damjanoviću,

Shodno članu 41 Zakona o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore (Sl.list RCG br. 12/06) i zaključku Odbora za finansiranje referendumskog kampanje broj 5/5 od 20.04.2006 godine, podnosimo izvještaj o porijeklu, visini i načinu utroška sredstava upotrijebljenih u referendumskoj kampanji.

S poštovanjem

Ivan Vujović

WWW.GPCG.CG.YU

PODACI O SUBJEKTU REFERENDUMSKE KAMPANJE**Obrazac - PSRK**

Datum održavanja referenduma **21.05.2006**
(dan, mjesec, godina)

1. Osnovni podaci

Naziv subjekta	GRADANSKA PARTIJA CRNE GORE
Sjedište i adresa	BOKEŠKA 6, PODGORICA
Opština	PODGORICA
Datum osnivanja	10.02.2002. IVAN VUJOVIC
Odgovorno lice	

2. ŽIRO- RAČUN subjekta referendumskog kampanje

Broj žiro-računa	510-11465-80
Finansijska ustanova	CRNOGORSKA KOMERCIJALNA BANKA
Iznos koji je deponovan	40.476.20

Napomena: U prilogu dostaviti izvode iz banke o sredstvima koja su deponovana i sredstvima koja su utrošena.

I.Prihodi iz budžeta

Red br.

Prihodi iz Budžeta Republike

Iznos

1.REFKAMPANJA40 476.20**Ukupno:**40.476.20**2. Prihodi od poklona**

Vrsta	Prihodi od poklona	Datum	Oblik prihoda (stvari, prava, novae)	Vrijednost prihoda
-------	--------------------	-------	--	-----------------------

Ukupno:

3. Donacije

Donacije od pravnih lica						
Oblik organizovanja	PIB	Sjedište država	Opština, država	Datum donacije	Oblik donacije	Vrijednost donacije

Ukupno:

Donacije od fizičkih lica					
Ime i prezime ....JMB.	Adresa prebivalista	Opština, država	Datum donacije	Oblik donacije	Vrijednost donacije

Ukupno:

1. Predreferendumski skupovi

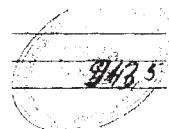
Rashodi za predpreferendumске skupove		
Mjesto održavanja predpreferendumskog skupa	Datum održavanja	Troškovi predpreferendumskog skupa
<i>TIVAT</i>	<i>8.05.2006.</i>	<i>50.00</i>
<i>PODGORICA</i>	<i>10/19.05</i>	<i>585.00</i>

Ukupno: **635.00**

2. Plakati**Rashodi zaplakate**

Pravno lice							Cijena	Cijena
Naziv pravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština, država	Datum izvršenja usluga	plakata po jedinici	plaćenih plakata	
ŠAJO DOO	02118211	PODGORICA,CG			15.05	7,50	300,00	
MOMENT DOO	02263998302	PODGORICA,CG			4.05	5,85	117,00	
VAPOR DOO	023790503	PODGORICA,CG			28.04	5,85	175,50	
DODING DOO	02106183	PODGORICA,CG			16.05	0,25/00,7	351,00	

Ukupno:

Rashodi za plakate

Ime i prezime	JMB	Fizičko lice Prebivalište	Opština. država	Datum izvršenja usluga	Cijena plakata po jedinici	Cijena plaćenih plakata

Ukupno:

3. Emisije na radiju/televiziji

Rashodi za emisije na radiju i televiziji

Naziv pravnog lica	Pravno lice	Opština, država	Datum emitovanja	Cijena emitovanja
RTV PANORAMA	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	
		02070693	PLJEVLJA, CG	7.05
				351.00

<u>I me i prezime</u>	<u>JMB</u>	<u>Fizičko lice</u>	<u>Prebivalište</u>	<u>Opština. država</u>	<u>Datum emitovanja reklamnog spota</u>	<u>Vrsta uslugs</u>	<u>Cijena reklamnog spota</u>
-----------------------	------------	---------------------	---------------------	----------------------------	---	-------------------------	-----------------------------------

Ukupno:

6. Publikacije

Rashodi za publikacije						Vrsta usluge	Cijena publikacije
Pravno lice	Datum						
-- Nazivpravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština, država	izdavanja publikacije		

CRNOGORSKA IZDANJA NVO 02316684 PODGORICA,CG 5.04.2006. PRODAJA KNJIGA 10,00 x 57

Ukupno:

570,00

Rashodi za publikacije

Ime i prezime	Fizičko lice prebivalište	država	Datum izdavanja publikacije	Vrsta usluge	Cijena publikacije
---------------	------------------------------	--------	-----------------------------------	--------------	--------------------

Ukupno:

7. Ostali rashodi

Ostali rashodi

Naziv pravnog lica	Pravno lice PIB	Sjedište	Opština, država	Datum nastajih usluga	Vrsta usluge	Cijena usluge
DEKAR	02064693	PODGORICA,CG	14.04	KUP.GORIVA	1.000.00	
	CKB	PODGORICA,CG		PROVIZIJE	78,46	

Ukupno:

1.078.46

Ime i prezime	Fizičko lice	Adresa prebivališta	Opština država	Datum nastajih usluga	Vrsta troška	Cijena usluge
---------------	--------------	---------------------	----------------	-----------------------	--------------	---------------

TROŠKOVI AKTIVISTA NA TERENU /P. NALOZI/ 36.905,00

Ukupno: 36.905,00

IV Zbirni izvještaj

Opis	Obrazac - UPR
Prihodi	Iznos
I. Izvori iz javnih prihoda (1+2)	
1. Prihodi iz Budžeta Republike	40.476.20
II. Ostali izvori (1+2+3+4+5)	
1. Prihodiod članarina	14.89
2. Prihodi od poklona	
3. Donacije	
4. Leatai	
5.Prihodi od nelukrativnih djelatnosti	
6. KAMATA	14.89
A. Ukupno prihodi u novcu (I + II)	40.491.09
Rashodi	
1. Rashodi za predreferendumskе skupove	635.00
2. Rashodi za plakate	943.50
3. Rashodi za oglase	-
4. Rashodi za emisije na radio - televiziji	351.00
5. Rashodi za reklame i spotove	-
6. Rashodi za publikacije	570.00
7. Ostali rashodi	37.983.46
B. Ukupno rashodi u novcu (1+2+3+4+5+6+7)	40.482.96
C. Višak (+) / Manjak (-) (A-B)	8.13
F. Stanje računa	8.13

Republika Crna Gora
ODBOR ZA FINANSIRANJE
REFERENDUMSKE KAMPAÑE
Broj 50
PODGORICA, 21. VI 2006. godine

LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI
DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJGORI
DEMOCRATIC LEAGUE IN MONTENEGRO
Nr. 120-2/06
Tuz, më 19/06/2005
tel (44-381 85) 401-652,653, 081 / 875 903
fax (++38185)401-655

ODBOR ZA FINANSIRANJE REFERENDUMSKE KAMPAÑE

PODGORICA

PREDMET: Dostava izvještaja

U smislu Clana 41 Zakona o Referendumu o državno pravnom statusu Republike Crne Gore (sl. List 12/06), u prilogu Vam dostavljamo IZVJEŠTAJ O UTROŠENIM SREDSTVIMA ZA FINANSIRANJE REFERENDUMSKE KAMPAÑE ZA REFERENDUM O DRŽAVNO PRAVNOM STATUSU REPUBLIKE CRNE GORE sa REKAPITULACIJOM PRIHODA I RASHODA.

S poštovanjem.

Odgovorno lice
Saubih Mehmeti

cc:
Referendumskoj Komisiji
Odboru za finansiranje Referendumsko kampanje

**LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI
DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI
DEMOCRATIC LEAGUE IN MONTENEGRO**

Nr. 120/06

Tuz, më 19/06/2005

tel (++381 85) 401-652,653, 081 / 875 903

fax (++38185)401-655

**IZVJEŠTAJ O UTROŠENIM SREDSTVIMA ZA FINANSIRANJE
REFERENDUMSKE KAMPAÑE ZA REFERENDUM O
DRŽAVNO PRAVNOM STATUSU REPUBLIKE CRNE GORE**

Redni broj	OPIS TROŠKOVA	IZNOSU €
1	Troškovi platnog prometa	66,89
2	Troškovi energije i goriva	7 883,00
3	Troškovi usluga komunikacije - telefona	1 261,83
4	Troškovi putovanja i transportau zemlji	12 076,34
5	Usluge informosanja javnosti	5334,04
6	Promotivne aktivnosti	10 371,80
7	Ostale opšte usluge	3418,72
UKUPNI TROŠKOVI		40 412,62

Odgovorno lice
Saubih Mehmeti

LIDHJA DEMOKRATIKE NË MAL TË ZI
DEMOKRATSKI SAVEZ U CRNOJ GORI
DEMOCRATIC LEAGUE IN MONTENEGRO
Nr. 120/06
Tuz, më 19/06/2005
tel (++381 85) **401-652,653**, 081 / **875 903**
fax (++38185)401-655

REKAPITULACIJA PRIHODA I RASHODA

I PRIHODI

1	Refer.Kampanjaizvod br.1 - 05/05/2006	40 476,20
2	Isplata pozitivne kamate izvod br. 11 - 01/06/2006	16,90
UKUPNO:		40 493,10

II RASHODI

Po pzwieštaju **40 412,62**
UKUPNO: **40 412,62**

SALDO: I-II **80,48 €**

(Stanje izvoda broj 18 od 19/06/2006 godine = 80,48 €)

OPCIJA ZA DRZAVNU ZAJEDNICU
SRBIJA I CRNA GORA
Broj:01-215
Podgorica, 21.06.2006.godine

Republika Crna Gora
ODBOR ZA FINANSIRANJE
REFERENDUMSKE KAMPAÑE
Broj 51
PODGORICA, 21. VI 2006. GODINE

REPUBLIKA CRNA GORA
Odbor za finansiranje referendumske kampanje
-n/r gospodin ALEKSANDAR DAMJANOVIĆ, predsjednik-

P O D G O R I C A

PREDMET: Dostava izvještaja.

Shodno članu 41. Zakona o referendumu o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore ("SList RCG" br. 12/2006), dostavljamo Vam precizan Izvjestaj o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju Opcije za državnu zajednicu Srbija i Crna Gora.

S poštovanjem,

PRILOG: Izvještaj o porijeklu, visini i
strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava,
sa pratećom dokumentacijom.

Datum održavanja referenduma

21.05.2006.godine

(dan, mjesec, godina)

1. Osnovni podaci

Naziv subjekta

Opcija za državnu zajendicu Srbija i Crna Gora Podgorica. **VakaĐurovića b.r.5**

Sjedište i adresa

Opština

-Podgorica

Datum osnivanja

29.03.2006.godine(prilog rješ. RK)

Odgovorno lice

Vladimir Vujović (prvi potpis)

Jova n o vić Ljubomir,

Bukelić Miomir i Miljanić Momčilo

2. ŽIRO- RAČUN subjekta referendumske kampanje

Broj žiro-računa

530-7437-12

Finansijska ustanova

NLB - Montenegrobanka

Iznos koji je deponovan

Napomena: U prilogu dostaviti izvode iz banke o sredstvima koja su deponovana i sredstvima koja su u trošena.

II. PRIHODI

Obrazac-PR

Red.br.	Prihodi iz Budžeta Republike	Iznos
Ukupno:	1.000.000,00	

2. Prijodi od poklona

Prihodi od poklona

Datum

Oblik prihoda
(stvari, prava,

Vrijednost prihoda

3. Donacije

Donacije od pravnih lica						
Naziv pravnog lica	Oblik organizovanja	PIB	Šediste	Ooština, država	Datum donacije	Oblik donacije

Ukupno:

Donacije od fizičkih lica						
Ime i prezime	JMB	Adresa prebivališta	Opština, država	Datum donacije	Oblik donacije	Vrijednost donacije

-Prilog spiskovi donatora i priznanice

Ukupno: _____ 400.795,00

4. Legati

Legati od fizičkih lica

Ime i prezime	JMB	Adresa prebivalista	Opština, država	Datum	Vrsta zaostavštine	Vnijednost zaostavštine
---------------	-----	---------------------	--------------------	-------	--------------------	-------------------------

Ukupno:

5. Nelukrativne djelatnosti

Prihodi od nelukrativnih djelatnosti

Način prihodovanja	Datum prihodovanja	Oblik prihodovanja	Vrijednost prihoda
--------------------	--------------------	--------------------	--------------------

Ukupno:

1. Predreferendumski skupovi

Rashodi za predreferendumsko skupove		
Mjesto održavanja predpreferendumskog skupa	Datum održavanja	Troškovi predpreferendumskog skupa
-Odrzani su 21 centralni promotivni skup i 250 tribina u svim opština	ma	450.500,00
-Zajednički predizborni skupovi		143.196,00
-Sala Mojkovac 3.000,00 + itison 2.970,04		5.970,04
-Vladimir Đukić - za koordinaciju skupova u opština Kotor.HNovi, Tivat i Budva (3.890,00 gotov. + 1.050,50 vauceri (prilog izvod)		4 940.50
- Tanja Jabučanin - usluge na predizb. skupov.		1.500,00
-Vatromet		17.484,00
-Goran Šćekić- izložba karikatura na tribinama		4.200,00
- Centrometal - agregat (prilog izvodi)		— 2.990,17
-Ozvucenje---		1.381,00
-Usluge na skupovima (pice hrana Berane i Nikšić)		3.018,00
- Kazablanka - Petrovac žurka		585,00
U k u p n o:		635.764,71

2. Plakati

Rashodi za plakate						
Naziv pravnog	Pravno lice organizovanja	Oblik organizovanja	PIB	Datum	Cijena plakata	Cijena plaćenih pojedinici
				Opština, država	izvršenja usluga	

**Ova stavka je predviđena osnovnim Ugovorom i iskazana je u tački 6
- prilog ugovor**

Ukupno;

Rashodi za plakate

Ime i prezime	Fizičko lice	JMB	Prebivalište	Opština država	Datum izvršenja usluga	Cijena plakata pojedinici	Cijena plaćenih plakata
---------------	--------------	-----	--------------	----------------	------------------------	---------------------------	-------------------------

Ukupno:

3. Oglasni

Rashodi za oglase

Naziv pravnog lica	Pravno lice Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Opština država	Datum oglašavanja	Cijena plaćenih oglasa

-Ova stavka je predviđena osnovnim Ugovorom u iskazana je u tački 4.

-Prilog ugovor

Oglasni	400,00
---------	--------

<u>Ukupno:</u>	<u>400,00</u>
----------------	---------------

4. Emisije na radiju / televiziji

Rashodi za emisije na radiju i televiziji

Naziv pravnog lica	Pravno lice Oblik organravanja	PIB	Sjedište	Datum Opština, država	Cijena emitovanja
--------------------	--------------------------------------	-----	----------	-----------------------------	-------------------

- Zakup medija po osnovu ugovora broj 222/06 od 05 04.2006. (prilog ugovor) **400.000.00**

- **TV EHO Berane**
- **TV Rožaje Zbirno**
- **TV Plav Zbirno**
- **JV Radio Bijelo Polje zbirno 5.943.60**

Ukupno: **405.943.60**

5. Reklamni spotovi

Rashodi za reklamne spotove

Naziv pravnog lica	Pravno lice Oblik organizovanja	PIB	Sjedište	Datum Opština, država	Cijena reklamnog spota
--------------------	---------------------------------------	-----	----------	-----------------------------	---------------------------

Ova stavka je predviđena osnovnim Ugovorom i iskazana je u tački 47

Ukupno:

Rashodi za reklamne spotove

Ime i prezime	JMB	Fizičko lice Prebivalište	Opština država	Datum emitovanja reklamnog spota	Vrsta usluge	Cijena reklamnog spota

Ukupno:

6. Publikacije

<u>Rashodi za publikacije</u>						Vrsta usluge	Cijena publikacije
Naziv pravnog lica	Obiik organizovanja	Pravno lice	PIB	Sjedište	Opština, država	Datum izdavanja publikacije	
Po osnovu Ugovora br.222/06 od 05.04.2006.							
- NVO Matica Boke —							150.000,00
- Pravoslavna mitropolija							12.900,00
- Aktiv srpskog jezika							21.500,00
- Saborno slovo							2.000,00
							292,50

Ukupno:

186.692,50

Rashodi za publikacije

Ime i prezime	Fizičko lice	Datum	Vrsta usluge	Cijena publikacije
	JMB	Adresa	Cpština	zdavanja
		prebivališta	država	publikacije

Ukupno:

7. Ostali rashodi

Ostali rashodi

Naziv pravnog lica	Pravno lice	Datum	Vrsta usluge	Cijena usluge
	Oblik organizovanja	Opština, država	nastalih usluga	

-Prilog Aneks ugovora 361/06 od 8.05.2006	—	93.000,00
reklamni materijal(majice i kačketi)	~	
-informatika Montenegro -kompjuteri (opremljen Računarski centar-za potrebe referendumske kampanje-prilog izvodi)	—	6.296.47
-provizija i drugi troškovi	—	3.182,48

Ukupno:

Ostali rashodi

Ime i prezime	JMB	Adresa	Opština,	Datum	nastajih	Vrsta	troška	Cijena	usluge
—	—	Prebivališta	država	—	usluga.	—	—	—	—

Aneks ugovora 410/06 od 15.05.2006. član 2
dodatačni media buying na-RTG-u _____
organizacija promotivnog skupa u Podgorici(rasveta, ozvučenje, reportazna kola,
roskovi špedicije, prevoza, garancija) _____
CD u količini od 30.000 komada-TV i muzicki spot 'Ljubav spaja'
3.000 promotivnih majica _____
tampa podliska) _____
APOMENA: pošto Aneks 2 osnovnog Ugovora podrazumijeva pet različitih stavki
udi jasnoće i preglednosti su i ti troškovi svrstani u ostale rashode _____ 69.249,00
U k u p no: _____ 171.727,95

APOMENA: Na žiro računu je ostalo 266,24

IV Zbirni izvještaj

Opis Prihodi	Obrazac-UPR iznos
I. Izvori iz javnih prihoda (1+2)	
1. Prihodi iz Budžeta Republike	1,000,000,00
II. Ostali izvori (1+2+3+4+5)	
Prihodi od članarina	
Prihodi od poklncna	
Donacije	400.795,00
Legati	400.795,00
Prihodi od nefukrativnih djelatnosti	
A. Ukupno prihodi u novcu (I + II)	1.400.795,00
 <hr/>	
 <hr/>	
 <hr/>	
Rashodi	
1. Rashodi za predreferendumskе skupove	635.764,71
2. Rashodi za plakate	400,00
3. Rashodi za oglase	405.943,60
4. Rashodi za emisije na radio - televiziji	186.692,50
5. Rashodi za reklame i spotove	171.727,95
6. Rashodi za publikacije	171.727,95
7. Ostali rashodi	171.727,95
B. Ukupno rashodi u novcu (1+2+3+4+5+6+7)	1.400.528,76
C. Višak(+) Manjak(-)(A-B)	266 24
F. Stanje racuna	266 24

V dio

**Zakon o referendumu o
državno-pravnom statusu
Republike Crne Gore,
Memorandum o saradnji
između Odbora za finansiranje
referendumskog
kampanje i Centra za monitoring**

ZAKON

O REFERENDINU

I OSNOVNE ODREDBE

Član 1

Ovim zakonom uređuju se: raspisivanje referenduma o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore (u daljem tekstu: referendum), organi za sprovođenje referenduma, finansiranje troškova referenduma, vođenje referendumske kampanje, praćenje referendumske kampanje u medijima, posmatranje referenduma i zaštita prava građana u sprovođenju referenduma. Ako ovim zakonom nije drugčije određeno, odredbe Zakona o referendumu (»Službeni list RCG«, br. 9/01), Zakona o izboru odbornika i poslanika (»Službeni list RCG«, br. 4/98, 17/98, 14/00, 9/01, 41/02 i 46/02) i Zakona o biračkim spiskovima (»Službeni list RCG«, br. 14/00) primjenjuju se na referendum o državno-pravnom statusu Republike Crne Gore (u daljem tekstu: Republika).

Član 2

Ako su se građani na referendumu, raspisanom u skladu sa ovim zakonom, izjasnili protiv pitanja o državno-pravnom statusu Republike, ne može se u roku od tri godine to pitanje ponovo iznijeti na referendum.

Član 3

Pravo izjašnjavanja na referendumu ima građanin koji, u skladu sa propisima o izborima, ima biračko pravo.

II RASPISIVANJE REFERENDUMA

Član 4

Odluku o raspisivanju referenduma o državno-pravnom statusu Republike donosi Skupština Republike Crne Gore (u daljem tekstu: Skupština), većinom glasova ukupnog broja poslanika u Skupštini.

Odlukom o raspisivanju referenduma utvrđuje se datum održavanja referenduma.

Od dana raspisivanja referenduma do dana održavanja ne može proći manje od 75 dana.

Odluka o raspisivanju referenduma usvaja se i objavljuje na način na koji se usvajaju i objavljaju propisi Skupštine.

Član 5

Pitanje na referendumu glasi: »Želite li da Republika Crna Gora bude nezavisna država sa punim međunarodno-pravnim subjektivitetom.«

Član 6

Odluka u prilog nezavisnosti je validna, ako za opciju »da« glasa 55% od broja važećih glasova, pod uslovom da je na referendumu glasala većina od ukupnog broja upisanih glasača.

III ORGANI ZA SPROVOĐENJE REFERENDUMA

Član 7

Organzi za sprovođenje referenduma rade na osnovu zakona, na osnovu najvećih profesionalnih standarda i sa ciljem obezbjeđivanja transparentnosti i kredibilite参照endumskog procesa.

Organzi za sprovođenje referenduma odgovorni su za svoj rad organu koji ih je imenovao.

Predsjednici, sekretari i članovi organa za sprovođenje referenduma i ostala lica koja posmatraju rad referendumskih organa obavezni su da se ponašaju u skladu sa pravilima ponašanja donijetim od strane Republičke referendumske komisije.

Ukoliko bilo ko od članova organa za sprovođenje referenduma i lica koja posmatraju njihov rad prekrši pravila o održavanju reda ili na bilo koji drugi način ometa rad organa za sprovođenje referenduma, predsjednik organa za sprovođenje referenduma može narediti da se te osobe odstrane, uz eventualnu pomoć policije, uz unošenje zabilješke o tome u zapisnik.

Državni organi i organizacije i organi lokalne samouprave obavezni su da daju profesionalnu i tehničku pomoć organima za sprovođenje referenduma i obezbijede im svu neophodnu podršku za njihov rad.

Član 8

Rad organa za sprovođenje referenduma je javan.

Član 9

Referendum sprovode:

- Republička komisija za sprovođenje referenduma o državnom statusu Republike Crne Gore (u daljem tekstu: Republička komisija);

- komisija za sprovođenje referenduma o državnom statusu Republike Crne Gore u opštini (u daljem tekstu: opštinska komisija), i

- glasački odbori.

Komisije iz stava 1 ovog člana imenuje Skupština, najkasnije 10 dana od dana stupanja na snagu Odluke o raspisivanju referenduma. Glasačke odbore imenuje opštinska komisija, najkasnije 10 dana prije dana određenog za izjašnjavanje građana na referendumu.

Član 10

Republičku komisiju čine: predsjednik, sekretar i 16 članova. Članovi Republičke komisije se imenuju na osnovu principa jednakе zastupljenosti obje opcije koje učestvuju u referendumskom procesu. Članovi Republičke komisije imaju pravo glasa u Komisiji. Sekretar Republičke komisije se imenuje iz reda stručnih službenika iz Skupštine i nema pravo glasa u Komisiji. Predsjednik Republičke komisije glasa samo u slučaju jednakog broja glasova »da« i »ne«.

Član 11

Predsjednika Republičke komisije imenuje Skupština, iz reda relevantnih evropskih organizacija.

Član 12

Članovima Republičke komisije imenuju se zamjenici. Sekretar i članovi Republičke komisije imenuju se iz reda diplomiranih pravnika. Predsjedniku, sekretaru i članovima Republičke komisije mandat traje do konstatovanja rezultata referenduma u Skupštini.

Član 13

Opštinsku komisiju čini deset članova. Predsjednik i sekretar opštinske komisije biraju se iz reda njenih članova. Članovima opštinske komisije imenuju se zamjenici.

Članovi opštinske komisije se imenuju na osnovu principa jednakosti zastupljenosti obje opcije koje učestvuju u referendumskom procesu. Predsjednik opštinske komisije i sekretar ne mogu biti iz iste referendumskе opcije. Članovima opštinske komisije mandat traje do konstatovanja rezultata referenduma od strane Skupštine.

Član 14

Predsjednika opštinske komisije između predstavnika obje referendumskе opcije, u opštini koja je na prethodnim izborima u Crnoj Gori imala najveći broj upisanih birača, određuje Komisija za izbor i imenovanja Skupštine, žrijebom. Predstavnik opcije koji žrijebom nije određen za kandidata za predsjednika opštinske komisije, određuje se za kandidata za sekretara opštinske komisije. Predsjednici ostalih opštinskih komisija imenuju se na predlog predstavnika obje referendumskе opcije, naizmjenično, po redoslijedu opština prema broju upisanih birača na prethodnim izborima u Crnoj Gori.

Član 15

Glasački odbor ima šest članova koji se imenuju na principu jednakosti zastupljenosti obje referendumskе opcije. Predsjednik i potpredsjednik glasačkog odbora imenuju se iz reda članova odbora. Članovima glasačkog odbora imenuju se zamjenici. Predsjednik i potpredsjednik glasačkog odbora ne mogu biti iz iste referendumskе opcije.

Član 16

Predsjednik glasačkog odbora na glasačkom mjestu sa najvećim brojem upisanih birača na prethodnim izborima u Crnoj Gori bira se iz reda referendumskе opcije čiji kandidat nije izabran za predsjednika opštinske komisije.

Predsjednici ostalih glasačkih odbora imenuju se od strane predstavnika obje referendumskе opcije, naizmjenično, po redoslijedu glasačkih mjesta prema broju upisanih birača na biračkim mjestima na prethodnim izborima u Crnoj Gori.

Član 17

Organi za sprovođenje referendumu mogu punovažno da rade ukoliko je prisutna polovina ukupnog broja članova, a odluke donose većinom glasova prisutnih članova.

Član 18

Republička komisija:

- donosi poslovnik o svom radu;
- obrazuje radno tijelo u skladu sa članom 32 stav 3 ovog zakona;
- stara se o zakonitom sprovođenju referendumu;
- uskladjuje rad opštinskih komisija i daje im uputstva za sprovođenje referendumu;
- stara se o obezbjeđivanju materijala za glasanje za sve organe koji sprovode referendum, kao i za izvršavanje tehničkih priprema referendumu;
- propisuje obrasce za sprovođenje referendumu;
- utvrđuje i javno objavljuje ukupan broj birača u Republici, po jedinicama lokalne samouprave i po glasačkim mjestima, u rokovima utvrđenim Zakonom o biračkim spiskovima;
- utvrđuje i javno objavljuje privremene (preliminarne) rezultate referendumu;
- utvrđuje i javno objavljuje konačne rezultate referendumu, po svakom glasačkom mjestu u Republici;
- podnosi izvještaj Skupštini o rezultatu glasanja na referendumu;
- raspoređuje obezbijeđena sredstva za rad organa za sprovođenje referendumu, izborni materijal i druge troškove i vrši kontrolu korišćenja tih sredstava;

- vrši druge poslove utvrđene ovim zakonom. Republička komisija ima svoju web stranicu na kojoj objavljuje sve akte i podatke od značaja za sprovođenje referendumu.

Član 19

Opštinska komisija:

- donosi poslovnik o svom radu;
- određuje glasačka mjesta;
- stara se o pravilnosti rada glasačkih odbora;
- vrši tehničke pripreme glasanja na referendumu;
- preuzima od glasačkih odbora materijale o glasanju na referendumu;
- utvrđuje rezultat glasanja na teritoriji opštine;
- dostavlja izvještaj Republičkoj komisiji o rezultatima glasanja;
- vrši druge poslove utvrđene ovim zakonom.

Član 20

Republička komisija će preuzeti nadležnosti opštinske komisije u slučaju da ta komisija ne vrši svoje obaveze utvrđene ovim zakonom, odnosno ne donose odluku iz svoje nadležnosti.

Član 21

Glasački odbor rukovodi glasanjem na glasačkom mjestu, obezbjeđuje pravilnost i trajnost glasanja i utvrđuje rezultate glasanja na glasačkom mjestu. Glasački odbor se stara o održavanju reda na glasačkom mjestu za vrijeme izjašnjavanja na referendumu. Glasački odbor, iz reda svojih članova ili iz reda zamjenika, određuje dva povjerenika iz obje referendumске opcije za glasanje van glasačkog mjeseta.

Član 22

Na biračkom mjestu ističu se državna zastava Republike Crne Gore i zastava državne zajednice Srbija i Crna Gora.

Član 23

Glasačka kutija je neprozirna.

Član 24

Glasački listić štampa se na posebnom zaštićenom 90-gramskom papiru sa vodenim žigom.

Član 25

Odredbe Zakona o izboru odbornika i poslanika koje se odnose na: biračka mjesta, glasanje na biračkim mjestima i glasanje putem pisama; izborni materijal; glasanje; ponavljanje izbora i druga pitanja, kao i pravila i druga akta donesena na osnovu ovog zakona, shodno se primjenjuju u postupku sprovođenja referendumu, ako ovim zakonom nije drukčije određeno.

Član 26

Republička komisija će na svom web-sajtu objaviti preliminarne rezultate odmah nakon njihovog dobijanja sa svih glasačkih mesta, pružajući informacije o:

- broju glasača upisanih u glasački spisak;
- broju glasača koji su glasali na glasačkom mjestu;
- broju glasača koji su glasali van glasačkog mjeseta;
- broju glasača koji su glasali;
- broju primljenih glasačkih listića;
- broju neupotrijebljenih glasačkih listića;
- broju upotrijebljenih glasačkih listića;
- broju važećih glasačkih listića;
- broju nevažećih glasačkih listića;
- broju glasača koji su glasali »da«;
- broju glasača koji su glasali »ne«.

Opštinske komisije i glasački odbori će odmah objaviti rezultate na teritoriji njihove nadležnosti. Rezultati referendumu objavljaju se u »Službenom listu Republike

Crne Gore», najkasnije u roku od 15 dana od dana održavanja referenduma.

IV REFERENDUMSKA KAMPAJNA

Član 27

Svojstvo subjekta referendumske kampanje stiče politička partija zastupljena u Skupštini koja se u Skupštini izjasni za prihvatanje odluke o raspisivanju referenduma o državno-pravnom statusu. Subjekt referendumske kampanje registruje se kod Republičke komisije. Kada za jednu referendumsku opciju, najmanje dvije političke partije zastupljene u Skupštini, steknu svojstvo subjekta referendumske kampanje, saglasno stavu 1 ovog člana, zaključuju Sporazum o zajedničkom učešću u referendumskoj kampanji. Sporazum iz stava 3 ovog člana se dostavlja Republičkoj komisiji. Subjekt referendumske kampanje može biti i druga politička partija i nevladina organizacija koja je registrovana u Republici i koja, uz saglasnost političkih organizacija iz stava 3 ovog člana, potpiše Sporazum o zajedničkom učešću u referendumskoj kampanji.

Član 28

Republička komisija registrovaće subjekte referendumske kampanje koji su to svojstvo stekli saglasno članu 27 ovog zakona, u roku od 48 sati od podnošenja prijave.

Član 29

Sporazumom o zajedničkom učešću u referendumskoj kampanji subjekti referendumske kampanje uređuju međusobna prava i obaveze koja se naročito odnose na pristup medijima, korišćenje finansijskih sredstava i druga pitanja od zajedničkog interesa.

Član 30

U sklopu referendumske kampanje državni i opštinski funkcioneri neće koristiti resurse koji im stoje na raspolaganju u cilju vršenja njihovih redovnih zvaničnih funkcija, kao što su transport, komunikacije, uključujući službene mobilne telefone, itd. ukoliko to ne budu zahtijevani specijalni bezbjednosni propisi za visoke državne funkcionere (pratnja i bliska zaštita). Državni i opštinski resursi ne mogu biti korišćeni za štampanje i proizvodnju materijala koji bi služio za favorizovanje bilo koje opcije u referendumskoj kampanji. Politički marketing neće biti finansiran iz javnih prihoda, sem onog dijela koji je iz budžeta dodijeljen partijama za svrhu referendumske kampanje, sa izuzetkom zvaničnih saopštenja organa za sprovođenje referendumu.

U slučajevima nedostatka prostorija, državna i lokalna administracija mogu omogućiti pristup prostorijama za svrhu referendumske kampanje, uz obezbjeđenje jednakih uslova za obje referendumske opcije.

Član 31

Javni funkcioneri koje imenuje ili postavlja Vlada Republike Crne Gore i koje bira ili imenuje lokalna samouprava, državni službenici i namještenici ne mogu uzeti učešća u referendumskoj kampanji, niti mogu javno izražavati svoje stavove povodom referendumu u radnom vremenu, odnosno dok su na dužnosti. Ne smije biti pritiska na lica iz stava 1 ovog člana po pitanju njihovog glasanja na određen način na referendumu ili da ne glasaju uopšte. Osobe koje budu kršile ovu zabranu biće krivično gonjene, u skladu sa zakonom.

Član 32

U cilju osiguravanja potpunog poštovanja važećeg zakonodavstva, Republička

komisija će primati, ubrzano razmatrati i objaviti sve pritužbe vezane za zloupotrebu državnih resursa i ovlašćenja tokom referendumske kampanje. Republička komisija odlučuje na osnovu pritužbi iz stava 1 ovog člana samo u granicama njenih nadležnosti, a ostale pritužbe, kada je to potrebno, proslijedi po ubrzanoj proceduri odgovarajućim državnim organima na dalje postupanje, kao i ovlašćenim posmatračima. Radnje iz stava 2 ovog člana, Republička komisija može vršiti u plenumu, odnosno u okviru radnog tijela obrazovanog u tu svrhu iz reda njenih članova.

Član 33

Policajski službenici i pripadnici Agencije za nacionalnu bezbjednost ne smiju uzeti učešće u referendumskoj kampanji na bilo koji način.

Policajski službenici ne smiju glasati, niti ulaziti na glasačka mjesta u svojim uniformama, sem u slučaju zahtjeva od predsjednika glasačkog odbora, u cilju sprečavanja neposredne prijetnje javnom redu i bezbjednosti unutar glasačkog mesta. Svaki policijski službenik ima pravo da napusti na neophodan (dovoljan) vremenski period svoju zvaničnu dužnost na dan glasanja, kako bi iskoristio sopstveno pravo glasa.

V FINANSIRANJE TROŠKOVA REFERENDUMA

Član 34

Sredstva za sprovođenje referenduma obezbjeđuju se iz budžetskih sredstava Republike.

Pored sredstava za sprovođenje referenduma, iznos od 2.000.000 eura će se staviti na raspolaganje iz budžetskih sredstava najkasnije tri dana od dana

donošenja odluke o raspisivanju referenduma, u svrhu finansiranja referendumske kampanje obje referendumske opcije (po 1.000.000 eura za referendumsku opciju). Sredstva za finansiranje referendumske kampanje raspodjeljuju se subjektima referendumske kampanje, registrovanim u skladu sa ovim zakonom.

Subjekti iz stava 3 ovog člana mogu primati i sredstva iz privatnih izvora od pravnih i fizičkih lica, čiji ukupan iznos ne može premašiti sumu propisanih odredbama Zakona o finansiranju političkih partija koje se odnose na ova sredstva. Identitet donatora koji ulažu sredstva iz privatnih izvora će biti objavljen. Ako donacija iz privatnih izvora premaši iznos iz stava 4 ovog člana, ostatak sredstava će se vratiti donatoru. Na radnje, akte, podneske i ostale spise u vezi sa finansiranjem troškova referendumu ne plaća se taksa.

Član 35

U referendumskoj kampanji finansiraju se troškovi kampanje utvrđeni članom 9 Zakona o finansiranju političkih partija.

Član 36

Skupština posebnom odlukom, istovremeno sa donošenjem odluke o raspisivanju referenduma, obrazuje Odbor za finansiranje referendumske kampanje (u daljem tekstu: Odbor). Odbor iz stava 1 ovog člana sastoji se od šest članova imenovanih po principu jednakе zastupljenosti obije referendumske opcije. Skupština iz reda članova imenuje predsjednika i sekretara Odbora koji su iz različitih referendumskih opcija. Predsjednik Odbora imenuje se na predlog opcije za očuvanje državne zajednice Srbija i Crna Gora. Uslove za rad Odbora obezbjeđuje Skupština.

Član 37

Odbor:

- donosi poslovnik o radu;
- raspodjeljuje budžetska sredstva za finansiranje referendumskih kampanja u jednakim iznosima objema referendumskim opcijama;
- vrši monitoring troškova referendumskih kampanja;
- prati ostvarivanje principa nepristrasnog finansiranja obje referendumskih opcija, uvidom u postupanje, akte i radnje državnih organa, organa lokalne samouprave i drugih organa i organizacija, javnih preduzeća i ustanova i privrednih društava u kojima država ima većinsko ili odlučujuće učešće u vlasništvu, u skladu sa zakonom;
- blagovremeno reaguje na zloupotrebe državnih resursa za vrijeme referendumskih kampanja, podnošenjem prijava nadležnim organima i prigovora ovlašćenim posmatračima u vezi uočenih protivpravnih radnji i postupanja u finansiranju referendumskih kampanja.

Član 38

Odredbe o zabranama za određena lica sadržane u čl. 7 i 8 Zakona o finansiranju političkih partija shodno se primjenjuju na finansiranje referendumskih kampanja.

Član 39

U svrhu prikupljanja sredstava za finansiranje troškova referendumskih kampanja subjekti određeni u skladu sa članom 34 ovog zakona otvaraju poseban žiro račun kod organa ovlašćenog za poslove platnog prometa i taj se račun ne može koristiti u druge svrhe. Sve uplate i isplate vezane za finansiranje troškova referendumskih kampanja će se vršiti isključivo sa računa iz stava 1 ovog člana.

Član 40

Subjekti kojima Odbor raspodijeli

sredstva u skladu sa članom 34 ovog zakona imenuju lica koja su odgovorna za namjensko trošenje sredstava i podnošenje izvještaja. Potpis odgovornog lica iz stava 1 ovog člana se deponuje kod organa ovlašćenog za poslove platnog prometa.

Član 41

Precizan izvještaj o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju se sastavlja i dostavlja u roku od 30 dana od dana referendumskoj komisiji i Odboru. Sadržaj, odnosno obrazac izvještaja iz stava 1 ovog člana propisuje ministar finansija. Izvještaj iz stava 1 ovog člana Referendumskoj komisiji objavljuje u »Službenom listu Republike Crne Gore«, na web sajtu Referendumskoj komisije i dnevnom listu koji izlazi u Republici Crnoj Gori.

Član 42

Novčanom kaznom od stostrukog do dvjestostrukog iznosa minimalne zarade u Republici kazniće se za prekršaj subjekat iz člana 34 ovog zakona, ako:

- pribavlja i troši sredstva iz nedozvoljenih izvora;
- vrši bilo kakav oblik pritiska na pravna i fizička lica prilikom prikupljanja priloga za subjekat referendumskih kampanja;
- obećava ili stavlja u izgled bilo kakvu privilegiju ili ličnu korist darodavcu subjekta referendumskih kampanja;
- ne otvori poseban račun u skladu sa članom 39 ovog zakona;
- ne imenuje lice za prikupljanje sredstava koje je odgovorno za namjensko trošenje sredstava i podnošenje izvještaja;
- ne podnese kompletan izvještaj u skladu i roku iz člana 41 ovog zakona.

Za prekršaj iz stava 1 ovog člana kazniće se i odgovorno lice u subjektu određenom za prikupljanje sredstava novčanom kaznom

od petnaestostrukog do dvadesetostrukog iznosa minimalne zarade u Republici.

VI. MEDIJSKO PRAĆENJE REFERENDUMSKE KAMPANJE

Član 43

Tokom referendumskog procesa, mediji će pomagati glasačima da na osnovu informacija, a naročito putem posebnih informativnih programa i javnih rasprava, koje uključuju obje referendumске opcije, odaberu opciju za koju će glasati. Javnost referendumskog procesa obezbjeđuje se u skladu sa standardima sadržanim u međunarodnim dokumentima o ljudskim pravima i slobodama (OUN, OEBS, Savjet Evrope, EU i dr.) i podrazumejava pravo svakog građanina, pod ravno-pravnim uslovima, na istinito, blagovremeno i nepristrasno informisanje o svim fazama postupka i različitim stavovima povodom svake od referendumskih opcija. Navedena prava i slobode u stavu 2 ovog člana će poštovati svi mediji.

Član 44

Učesnici u referendumskoj kampanji dužni su da poštuju Ustav Republike Crne Gore, zakone i kodekse profesionalne etike i obavezuju se na fer ponašanje koje isključuje uvrede i klevete, kršenje pravila pristojnosti ili vrijedanje osjećanja javnosti. Na referendumsku kampanju posredstvom medija shodno se primjenjuju odredbe Zakona o medijima, Zakona o radio-difuziji i Zakona o javnim radio-difuznim sredstvima »Radio Crne Gore« i »Televizija Crne Gore«, ako ovim zakonom nije drugčije propisano.

Član 45

Emiteri javnih radio-difuznih servisa u referendumskoj kampanji obezbjeđuju ravnopravno predstavljanje različitih referendumskih opcija na osnovu posebnih pravila, koja donose savjeti javnih radio-difuznih servisa. Organi upravljanja dnevnog lista »Pobjeda« i »Koha Javore« su dužni da usvoje pravilnik kojim se obezbjeđuje jednakost u predstavljanju različitih referendumskih opcija za vrijeme referendumskе kampanje. Emiteri javnih radio-difuznih servisa su dužni da, najkasnije 10 dana nakon raspisivanja referenduma, u dnevnoj stampi i na drugi način dostupan javnosti, objave način i uslove predstavljanja stavova povodom različitih referendumskih opcija.

Član 46

Predstavljanje obje referendumске opcije u javnim servisima, radio i televiziji Crne Gore, javnim i lokalnim servisima i medijima čiji je osnivač Republika ili organ lokalne samouprave ostvaruje se, ali se ne ograničava na:

- izjavom za javnost;
- izvještajem sa promotivnog skupa;
- reportažom sa promotivnog skupa;
- najavom promotivnog skupa;
- predstavljanjem političkog programa obje referendumске opcije;
- tematskom debatom;
- reagovanjem, kao i drugim oblicima predstavljanja.

Član 47

Najmanje 10 dana prije dana održavanja referenduma, u programima radio-difuznih servisa nije dozvoljeno objavljivanje rezultata ispitivanja javnog mnjenja, drugih istraživanja i analiza u vezi sa opredjeljenjem građana povodom referendumskog pitanja. Na dan referenduma, prije zatvaranja glasačkih mjesto, u programima radio-difuznih

servisa nije dozvoljeno objavljivanje procjena rezultata glasanja, osim procjena o broju građana koji su glasali.

Član 48

Kampanja posredstvom medija i javnih skupova povodom referendumu prestaje 48 sati prije dana održavanja referendumu.

Član 49

Plaćeno oglašavanje u emiterima javnih radio-difuznih servisa će biti jasno označeno kao plaćeno u skladu sa Pravilnikom o oglašavanju i sponzorstvu u javnim radio-difuznim servisima. Štampani mediji će usvojiti pravilnik o plaćenom oglašavanju sličan onom kojeg koriste javni radio-difuzni servisi iz stava 1 ovog člana. Prihvatajući plaćeno oglašavanje, privatni mediji neće praviti diskriminaciju između prisatalica jedne od dvije referendumske opcije.

Član 50

Svi mediji će u informativnim emisijama, izvan radio i TV programa i stranica lista predviđenih za predizbornu kampanju, obavještavati o aktuelnim zbivanjima i aktivnostima funkcionera i funkcionera političkih stranaka, poštujući pravila profesionalizma, objektivnosti i novinarske etike. Izvještavanje o redovnim poslovima i radu državnih organa, funkcionera, članova Vlade, kao i opštinskih funkcionera mora se vršiti bez bilo kakvih poruka političkog sadržaja, uz poštovanje kodeksa novinarstva. Mediji, prilikom izvještavanja o aktuelnim događajima i radu državnih organa i funkcionera, ne mogu iznositi komentare ili tekstove kojima bi se označavala partijska pripadnost, ili bi imali stranački propagandni karakter. Kontakt programi i specijalne emisije, u kojima učestvuju državni funkcioneri i funkcioneri političkih stranaka ili u okviru kojih se angažman funkcionera koristi u svrhu

referendumskne kampanje, ne mogu se emitovati izvan posebnog radio i TV programa i posebnog dodatka »Pobjede« i »Koha Javore«. Emisije kulturnog, dokumentarnog, sportskog, zabavnog i drugog programa koje nemaju strogo informativni karakter nastojaće da ne sadrže program koji je na bilo koji način usmjeren na propagiranje bilo koje referendumske opcije.

Član 51

Privatni mediji usvojiće kodeks ponašanja koji će se zalagati za fer uređivačku politiku, kao i ravnomjernu pokrivenost referendumskne kampanje. Ovi principi se odnose i na medije registrovane van Crne Gore, a dostupne na teritoriji Crne Gore.

Član 52

Skupština, posebnom odlukom, istovremeno sa donošenjem odluke o raspisivanju referendumu, obrazuje Odbor za medijsko praćenje referendumskne kampanje. Odbor ima 12 članova imenovanih po principu jednakе zastupljenosti obje referendumske opcije. Skupština iz reda članova imenuje predsjednika i sekretara Odbora koji su iz različitih referendumskih opcija.

Predsjednik Odbora imenuje se na predlog referendumskne opcije za nezavisnu Crnu Goru. Odbor je otvoren za predstavnike medijskih institucija i civilnog društva koji nadgledaju rad Odbora.

Član 53

Skupština obezbeđuje neophodna sredstva za rad Odbora (prostor, opremu, troškove osoblja).

Odbor je nadležan za:

- nadgledanje poštovanja odredaba ovog poglavlja;
- izradu unutrašnjih akata Odbora;
- primanje prigovora o ponašanju medija i ispitivanje takvih prigovora;

- izvještavanje javnosti o obavljenom nadgledanju i nalazima ispitivanja:
- izdavanje upozorenja i javno objavljivanje svojih zaključaka, bez miješanja u uređivačku nezavisnost medijskih kuća.

Član 54

Mediji, za vrijeme referendumske kampanje, dužni su da objave nalaz Odabora kojim se konstatiše da je određeni medij povrijedio ova pravila, kao i princip jednakosti, ravnopravnosti i objektivnosti obavještavanja građana o političkim programima obje referendumskе opcije.

Član 55

Pravo na medijsko praćenje u referendumskoj kampanji počinje od dana potvrđivanja ovlašćenih učesnika referendumskog kampanje od strane nadležnog organa (Referendumskaja komisija) i prestaje 48 sati prije dana održavanja referenduma.

VII POSMATRANJE REFERENDUMSKOG PROCESA

Član 56

Evropska unija, druge međunarodne organizacije, međunarodne nevladine organizacije i ovlašćeni predstavnici stranih država registriraju se za posmatranje referendumskog procesa, koji uključuje rad nadležnih organa za sprovođenje referenduma i drugih državnih organa, praćenje referendumskog kampanje od strane medija, ostvarivanje biračkog prava i drugih povezanih političkih i građanskih prava u referendumskom procesu.

Period posmatranja teče od dana raspisivanja referenduma i završava se zaključno sa objavljinjem zvaničnih rezultata. Posmatrači iz stava 1 ovog člana će izvještavati

o toku referendumskog procesa u skladu sa svojim ustaljenim procedurama.

Član 57

Zainteresovani strani posmatrači iz člana 56 ovog zakona, prijavu za posmatranje referendumu podnose Ministarstvu inostranih poslova Republike Crne Gore, najkasnije deset dana prije dana održavanja referendumu. Prijava iz stava 1 ovog člana sadrži: naziv države iz koje posmatrač dolazi, naziv organizacije, dokaz o upisu u registar, broj i sastav predstavnika i vrijeme boravka. Ministarstvo inostranih poslova, narednog dana po prijemu prijave, dostavlja prijavu Republičkoj komisiji.

Republička komisija u roku od 48 sati od dana prijema prijave izdaje službena ovlašćenja za posmatranje referendumskog procesa ili odabi svojim rješenjem izdavanje ovlašćenja.

Član 58

Ovlašćeni predstavnici domaćih nevladinih organizacija registrovanih za praćenje ostvarivanja političkih sloboda i prava mogu posmatrati tok referendumu i rad organa za sprovođenje referendumu, u skladu sa zakonom.

Član 59

Domaće nevladine organizacije zainteresovane za posmatranje podnose prijavu Republičkoj komisiji, koja u roku od 48 sati od prijema prijave, izdaje službena ovlašćenja ili rješenjem odbija izdavanje ovlašćenja. Prijava iz stava 1 ovog člana sadrži naziv organizacije, dokaz o upisu u registar, broj i sastav predstavnika posmatrača. Prijave se podnose najkasnije pet dana prije dana glasanja.

Član 60

Licima iz čl. 56 i 58 ovog zakona Republička komisija izdaje identifikacionu

karticu u koju se unose ime, prezime, naziv zemlje iz koje dolazi i naziv organizacije i institucije kojoj pripada.

Lice kome je izdata identifikaciona kartica dužno je da je nosi na vidnom mjestu.

Član 61

Organi za sprovođenje referendumu su dužni da stranom i domaćem posmatraču omoguće posmatranje toka referendumu i rada organa za sprovođenje izbora. Glasački odbor u zapisniku konstatiše prisustvo posmatrača na biračkom mjestu.

Član 62

Republička komisija, na predlog organa za sprovođenje referendumu, može oduzeti

ovlašćenje ili identifikacionu karticu licu kome je izdata, ukoliko se ne pridržava pravila o održavanju reda na biračkom mjestu, odnosno pravila o radu organa za sprovođenje referendumu.

VIII ZAVRŠNA ODREDBA

Član 63

Ovaj zakon stupa na snagu danom objavljivanja u »Službenom listu Republike Crne Gore«

PROTOKOL O SARADNJI

Član 1

Odbor za finansiranje referendumske kampanje (u daljem tekstu: Odbor) i Centar za monitoring (u daljem tekstu: CEMI), saglasni su da saradjuju na aktivnostima vezanim za monitoring troškova referendumskog kampanje.

Saradnja iz stava 1 ovog člana završava se donošenjem izvještaja o radu Odbora.

Član 2

Odbor je saglasan da predstavnik CEMI-a prati sjednice Odbora.

Član 3

Predstavnik CEMI-a može pokrenuti pojedine inicijative iz nadležnosti Odbora. Inicijative se podnose pisanim putem, najkasnije 48 časova prije sjednice Odbora. Odbor se obavezuje da će razmotriti inicijative CEMI-a i donijeti odgovarajuće odluke u skladu sa Poslovnikom.

Član 4

Odbor je saglasan da predstavnik CEMI-a učestvuje u radnim grupama Odbora koje neposredno prate promotivne skupove referendumskih opcija u cilju monitoringa troškova referendumskog kampanje.

Član 5

CEMI je saglasan da na zahtjev Odbora upozna Odbor sa prikupljenim podacima tokom realizacije projekta »Monitoring finansiranja referendumskog kampanje«.

Član 6

Potpisnici sporazuma se obavezuju na medjusobnu saradnju i razmjenu informacija tokom razmatranja preciznog izvještaja o porijeklu, visini i strukturi prikupljenih i utrošenih sredstava za referendumsku kampanju.

Član 7

U cilju što efikasnije realizacije ovim protokolom definisanih obaveza Odbor i CEMI će se medjusobno savjetovati i razmjenjivati relevantne informacije.

Član 8

Protokol o saradnji stupa na snagu danom potpisivanja.

Podgorica, 5.maj 2006.godine

Profil organizacije

Centar za monitoring CEMI

Centar za monitoring CEMI je nevladina organizacija osnovana marta 2000. godine sa osnovnim ciljem da doprinese implementaciji standarda koji predstavljaju preduslov da se Crna Gora priključi međunarodnoj zajednici razvijenih država, kroz kontinuirani monitoring društvenih procesa u Crnoj Gori, isticanje anomalija i nuđenje alternativnih rješenja.

Vizija CEMI-ja je Crna Gora zemlja slobode, blagostanja, vladavine prava i mogućnosti.

Misija CEMI-ja je promovisanje i zastupanje vrijednosti otvorenog društva i vladavine prava u Crnoj Gori.

Osnovne oblasti rada CEMI-ja su: nadgledanje izbornog procesa, reforma zakonodavstva, monitoring poštovanja političkih prava i sloboda, monitoring poštovanja i implementacije zakona i Ustava, monitoring tranzicionih procesa, zaštita ljudskih prava i sloboda, promocija vrijednosti građanskog društva u Crnoj Gori.

Tijela CEMI-ja su: skupština članova, Upravni odbor, izvršni direktor, nadzorni i programski savjet. Jedan od najznačajnijih CEMI-jevih uspjeha je otvorenost prema svim građanima koji iskažu interesovanje da učestvuju u njegovim aktivnostima. Ovu činjenicu najbolje ilustruje podatak da je više od 2000 punoljetnih građana sa pravom glasa bilo uključeno na volonterskoj osnovi u aktivnosti CEMI-ja, što čini oko 0,5% ukupnog biračkog tijela u Crnoj Gori. Ovaj broj je najbolji pokazatelj koliko važnu ulogu ima CEMI u demokratskom razvoju Crne Gore.

Donatori koji su u prethodnom periodu podržavali projekte CEMI-ja su: Norveška narodna pomoć NPA, Međunarodni centar Ulof Palme, Fondacija Instituta za otvoreno društvo, Američki konzulat, Švedski helsinški

komitet, Balkan Trust for Democracy, Kanadska agencija za međunarodni razvoj CIDA, Freedom House iz Vašingtona, USAID ORT kroz Montenegro Advocacy Program MAP, Austrijska agencija za razvoj ADA, Delegacija Evropske komisije, USAID – OTI i mreža Akcija Constitutional and Legal Policy Institute, COLPI, OSCE – ODIHR Varšava, Ambasada Švajcarske, Ambasada Njemačke, Kraljevska ambasada Holandije, Ambasada Finske, Vlada Republike Crne Gore i Skupština Republike Crne Gore.

Partneri CEMI-ja su: CeSID, Beograd, CRNVO, Podgorica, CEDEM, Podgorica, Juventas, Podgorica, PR centar, Podgorica, Uprava za antikorupcijsku inicijativu Podgorica, Liga žena glasača, Nikšić, Komisija za utvrđivanje konflikta interesa.

Programi CEMI-ja su: izbori, vladavina prava, dobra uprava, civilno društvo i Evropska unija.

I IZBORI

• Gradansko nadgledanje referendumu

Faza nadgledanja:

1. Monitoring medija;
2. Monitoring predreferendumskog kampanje vođene od strane političkih partija i pokreta;
3. Monitoring promotivnih sastanaka;
4. Monitoring javnih nastupa;
5. Monitoring rada Republičke referendumskog komisije;
6. Monitoring rada lokalnih referendumskih komisija;
7. Monitoring sprovođenja Zakona o referendumu.

Aktivnosti tokom referendumskog dana

1. Monitoring procesa glasanja i mogućih kršenja Zakona;
2. Izvještavanje o procesu glasanja, izlasnosti glasača i krajnjem ishodu referendumu;
3. Organizovanje pres konferencija kako bi šira javnost bila obaviještena o procesu glasanja na glasačkim mjestima, izlaznosti i konačnim rezultatima referendumu;
4. Prezentacija informacija putem interneta.

Postreferendumskе aktivnosti

1. Priprema i objavljivanje preliminarnih rezultata referenduma;
  2. Priprema i objavljivanje detaljnog finalnog izvještaja o referendumu.
- **Monitoring izbora u Crnoj Gori:** **Predsjednički izbori:** 11. maj 2003, 09. februar 2003, 22. decembar 2002, **Parlamentarni izbori:** 20. oktobar 2002, 22. april 2001, 10. septembar 2006, **Lokalni izbori:** 29. decembar 2005. Mojkovac, 10. decembar 2005. Cetinje, 22. april 2005. Budva, 26. mart 2005. Nikšić, 12. mart 2005. Nikšić, 26. decembar 2004. Kotor, 12. decembar 2004. Kotor, 29. avgust 2004. Žabljak, 9. maj 2004. Herceg Novi, 2. maj 2004. Tivat, 18. april 2004. Tivat, 20. oktobar 2002. Podgorica i Tivat, 15. maj 2002, 11. jun 2000. Podgorica i Herceg Novi, 10. septembar 2006. 14 opština.
  - Učešće u međunarodnim misijama: Predsjednički izbori u Azerbejdžanu u oktobru 2003. godine (kao dio OSCE/ODIHR misije), Predsjednički izbori u Kirgistanu u julu 2005. godine (kao dio OSCE/ODIHR misije), Predsjednički izbori u Ukrajini u decembru 2004. godine (kao dio ENEMO misije), Predsjednički izbori u Kirgistanu u martu 2005. godine (kao dio ENEMO misije), Parlamentarni izbori u Albaniji u julu 2005. godine (kao dio ENEMO misije), Predsjednički izbori u Kazahstanu u decembru 2005. godine (kao dio ENEMO misije), Parlamentarni izbori u Ukrajini u martu 2006 (kao dio ENEMO misije).
  - Okrugli sto o statusu i ulozi nevladinih organizacija u društvu,
  - Trening trenere političkih partija

II VLADAVINA PRAVA

- Monitoring poštovanja prava na odbranu i prezumpcije nevinosti
- Zakon o finansiranju političkih partija (usvojen u Skupštini Republike Crne Gore 2004. godine i trenutno dio pozitivnog zakonodavstva)
- Zakon o političkim partijama (usvojen u Skupštini Republike Crne Gore 2004. godine i trenutno dio pozitivnog zakonodavstva)

- Model Zakona o centralnom biračkom spisku
- Model Zakona o izboru odbornika i poslanika
- Model Zakona o državnoj izbirnoj komisiji

III DOBRA UPRAVA

- Edukacija javnih funkcionera o konfliktu interesa
- Kampanja za uvođenje Ombudsmana u pravni sistem Crne Gore
- Javna rasprava o Zakonu o zaštitniku ljudskih prava i sloboda
- Studija slučaja – finansiranje političkih partija u Crnoj Gori
- Monitoring rada Zaštitnika ljudskih prava i sloboda
- Watchdog implementacije Zakona o finansiranju političkih partija i Zakona o političkim partijama
- Monitoring finansiranja političkih partija

IV CIVILNO DRUŠTVO

- PR centar - Centar za odnose sa javnošću nevladinih organizacija
- Upoznaj sistem da bi ga mijenjao – vršnjačka edukacija o političko-pravnom sistemu Crne Gore
- Monitoring rada popisivača na terenu prilikom popisa u Crnoj Gori
- Institut za građansko društvo i demokratiju
- Strategija kao sredstvo – povjerenje kao cilj

V EVROPSKE INTEGRACIJE

- Upoznaj Evropsku uniju – vršnjačka edukacija o EU i debatni klubovi
- Komunikaciona strategija u procesu pridruživanja EU
- Istraživanja javnog mnjenja

Više informacija o projektima i organizaciji može se naći na Internet prezentaciji www.cemi.cg.yu.

CIP - Каталогизација у публикацији
Централна народна библиотека Црне Горе, Цетиње

336:342.573(497.16)

ВУЈОВИЋ, Златко

Monitoring finansiranja referendumske kampanje / [autori Zlatko Vujović, Branko Bošković, Ida Ferdinandi]. - Podgorica : Centar za monitoring - CEMI, 2006 (Podgorica : Grafo Zeta). - 120 str. : graf. prikazi ; 25 cm

Podatak o autorstvu preuzet iz impresuma. - Tiraž 500. - Bilješke uz tekst.

ISBN 86-85547-06-7

1. Гл. ств. насл. 2. Бошковић, Бранко 3.

Фердинанди, Ида

а) Референдумска кампања - Финансирање - Црна Гора

COBISS.CG-ID 10701584